



A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

### Árpád honfoglaló csatái.

Árpád első csatája *Symon*, bolgár fejedelemmel volt, ki ellen *Leo* byzanci császár hivta segélyül.

A magyar szövetséges sereg csatázási módja egészen elütött a többi népeknek a rómaiaktól eltanult rendszerétől.

Nem három hadtestben, mint a rómaiak, hanem egy hosszú félkörben, egymással összeköttetésben álló ezredekre felosztva csatáztak a magyarok, sebesen támadva elleneikre minden oldalról egyszerre, s ha azok első rohamuk tüzet kiállották, sebesen visszafordulva ismét s helyeikre nyargaltak.

Jaj volt a hadvezérnek, kit heve arra ragadott, hogy őket üldözze; alig bontotta meg csatarendét, a futó ezredek egy pillanat alatt visszafordultak ellene, vagy törbe csalták, honét nem volt menekülés, s ha tulnyomó erőre akadtak, sebes lovaikon egy ember-vesztés nélkül eltűntek üldözőik elől. Villámgyors mozdulataik, gyaníthatlan hadi cseleik s lehetlennék látszó hadi mérényeik zavarba hozták a legtapasztaltabb hadvezér számításait.

*Symon* vajda a Dunánál elvesztette ellenök a csatát, háromszor ujtá meg az ütközetet, mind háromszor a magyarok győztek. Árpád első szülötte, *Liuntin* vezette az ütközetet.

Második győzelmük volt *Arnulf* császár segélyével *Szvatopluk* ellen. E két harcz csatába keverte ellenük a többi rokon fajait a bolgároknak, oláhoknak és szlávoknak.

Mindenikkel döntő ütközet vivatott; — *Gelu* az oláh herceg ellen *Tuhutum*, a bolgár *Ménmarót* ellen *Tas* és *Szabolcs*, a déli szláv *Glad* ellen *Bojta*, *Zuard* és *Kadosa* mentek.

*Gelu* elestével meghódolt Erdély. Ménmarót elfogatott *Bihar* várában, s leányát Árpád fiával eljegyezve, birtokában hagyatott. *Glad* serege a Tisza partján semmivé tétetett, három szláv *Kujás* s két bessenyő vezér esett áldozatul, *Glad Pancsova* várába húzta magát s annak ostrommal bevétele után meghódolt.

Csak egy fejedelem tartotta még magát, *Zalán*, a dunántuli bolgárok ura, valamennyi között a leghatalmasabb.

A kölcsönös ingerlő felhívások után, csatára készült a két fejedelem, *Zalán* Árpádnak ismeretlen eredetét hányta szemére, emez tizenkét fehér lóért állította eladottnak az országot, melyből a jelképül kért vizet, földet és füvet *Zalán* megküldé a követelőnek.

Árpád ekkor a *Sajó* partján táborozott. E kis folyam látta a magyar nép első születését és első halálát, mert háromszor halt meg e nemzet és háromszor született ujra.

*Zalán*, *Symon* vajdával egyesülve, fegyveres daczczal lépett fel a hódító ellen, visszakövetelve a *Sajó* melléki földet, mit egykor önkényt engedett neki át, s az *Alpári* mezőn, mely-



ÁRPÁD CSATÁJA ZALÁN, BOLGÁR FEJEDELEMMEL.

nek fűvéből ismertetőt küldött neki, síkra szállt ellene egész erejével, kiirtással fenyegetve a hatalmaskodó népet.

Ekkor állt elő a végső legnagyobb csapásra maga a magyar fejedelem, kitüntetve eddig rejtegetett hatalmát. A rövid ütközetben, melyet maga vezényelt, az egyesült bolgár seregek szétverve elhullottak, *Zalán* elfutott, birodalma nyomról nyomra meghódolt a magyar fegyverrel vagy barátsággal nyujtott kezének.

A Kárpátoktól a Drávaig, egygyé született az egész haza és e

haza neve lett Magyarország. És e hazát mindig szerették gyermekei. Rövid idő múlva Attila városában ülték az áldomást ősapáink, vig cimbalom és fuvola mellett vigadva öskirályuk palotájában.

Árpádnak nem egyedüli s nem legfőbb érdeme: hogy ez országot elfoglalá; hanem az: hogy a meghódított népeket kibékíté ön nemzetével, hogy saját népét meg tudta jutalmazni, s országát nem iparkodott *határain tul* növelni, hanem *határain belül* erősíté. (J. M. után.)

### Kakas-szó.

Sűrű, terhes, néma éj  
Fekszik a világon;  
Földi alvók álma mély, —  
S fél-halál az álmom. —  
A merész vágy és remény  
Lánczba verve hallgat  
S elnémitá egy kemény  
Zár a pártos ajkat. —

Elsőt kiált a kakas,  
A sötétség öre,  
Megrendül az éjszaka  
S visszahangzik tőle.  
A zs bbadt szív csak dobog,  
Vére pezsdül, éled;  
Ámde még föl nem lobog  
A tevékeny élet.

És az éj, felére dül;  
Pattan a sir zárja,  
Lassu nesz kél, népesül  
A holtak hazája.  
Nyughatatlan szellemek,  
Támadozván szélylyel,  
Vándor utat kezdenek  
Suttogó beszéddel.

„Engem orgyilkok talált!  
„Engemet legyőztek!  
„Énnekem lassu halált  
„Dult remények szőttek!  
„Engem a honszerelm  
„Vont sir éjjelébe!  
„Engem kétség, gyötrem — —  
„Béke! boszu! béke!“

Másodszor szól a kakas,  
A sötétség öre,  
Megrendül az éjszaka  
S visszahangzik tőle.  
Szellemek bus tábora  
Szétsuhanva röppen,  
S újra hosszú csend van a  
Tulvilági körben. —

De mozdúl a néma táj  
Némi titkos zajjal,  
Kósza szellő zugva száll  
Egy-egy tört sohajjal.  
A gyászfelhő megrepel,  
Tiszta kék az égbolt;  
Szebb jövődőért eped  
Rajta csillag és hold. —

Ám még a szender csalárd  
Tarka pillangója,  
Ébredéstől a lezárt  
Pillákat csak óvja;  
Itt-ott bucsu-csókot ad  
Bűvös álommézzel,  
Aztán gyorsan elriad  
Nyugtalan szeszélylyel.

Harmadszor szól a kakas,  
A sötétség öre,  
Megrendül az éjszaka  
S visszahangzik tőle,  
A jövődőt hirdeti  
Harsogó ajakkal,  
S im zászlóját lengeti  
Főnt a rózsá-hajnal!

Hull, enyészik a szegény  
Földnek éji láncza,  
Gondolat, vágy, szó, remény,  
Béklyóit lerázza.  
Fölkel a bus szenvedő  
S örömkönyt hullat,  
Szív-erében új erő,  
Arczin új virulat. —

Ég s föld szépen egybefoly;  
A vak éjből fény lett,  
A rémképből egy mosoly,  
A halálból élet.  
S tulvilági szellemek  
Majd békülve szállnak;  
Titkosan örvendenek  
A szabad világnak!

Lévay József.

### A vajda leánya.

Történeti beszély P. SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Iffiu az iszonyu „Farkast“ vonatá elő; egy roppant üregű ágyut, melybe husz lovat kellett fogni s egy küzdohomoknyi tér kellett, hogy neki fordítsák *Bába Noák* rivalgva előtörő csapatának.

A mint *Iffiu*-nak iszonyu csataki gyója, melyet maga irányzott, elbődült, egyszerre megrendült az egész csatater földje; nehéz füst-felleg borítá el *Bába Noák* martalóczait s midőn végre e füst szét-oszlott, egy hosszú utca látszott hasadni a rohamában megállott tömegben, melynek kövezete összetört embertagokból állott.

*Iffiu* felhasználta a zavart, mit ez iszonyu eredmény az el-hullottak társaiban előidézett s eresztett kantáral tört bajtársaival a kiszakított utca közébe.

Néhány pillanat e szárny sorsát eldönté; *Bába Noák*, egy vörös rézvértbe bujt, barna óriás, kinek cigányosan fekete és ördögies arcát el-elboríták sisakjának vérszínű tollai, hasztalan hordá körül iszonyu harci szekerczójét, mely még öldöklőbb volt saját seregére mint az ellenségre nézve; a megrémült martalóczsereg nem volt többé tartható s pár percz múlva vad futásban széledt a közel erdős hegyek közé.

*Mikó Mihály* kétszáz nemes ifjuval a jobb szárnyra sietett s megjelenésével lelket öntött az ingadozó hajdukba.

Legmakacsabb volt a küzdelem közepén, hol a vajda leánya tágitni nem akart.

A vékony damaszkcaczérlól csepegett a vér s a fehérforgós vitézzel szembe, ki ellenében annyian vallottak már kudarcot, nem igen akadt többé vállalkozó.

*Barcsai Sándor*, ki maga eddig más tömegben küzdött, meg nem fogható, minő bűverő szegezte földhöz az ellenség csapatát, hogy azt iszonyu erőfeszítések s annyi nemes vér árán sem lehet helyéből kimozdítani.

— *Sándor!* — kiált az ifju *Alérd* — ide ide! Én már sebesülve vagyok s e kölyök csapásait nincs, a ki feltartsa többé; társaim lova lábai alatt fekszenek.

A jövő perczben *Barcsai* kerecsentolla szemben állt a fiatal lovag kócsagával.

Az utóbbi egészen vértézve volt; az első egészen fedetlen. Féljén könnyű kalpag, vállán félrevetett ősi mente s körül egyetlen fegyver a súlyos kosártalan ősi kard, melynek kopott tűzköcsei mutaták, hogy nem ez az első ütközet, melyben tevő részt vesz.

*Flórika* lova visszahökken, mintha érezte volna, hogy szép urnője most emberére talált; de *Barcsainak* úgy tetszett, mintha e visszaugrás nem csupán a ló szeszélye lett volna.

Az ifju lovag kardja ütésre emelve állt; de ő maga mintha habozott volna, hogy azt ellenfelére lesnjtsa.

— Eddig volt szép öcsém — mond gunyosan *Barcsai* — sajnálom otthon reádváro anyádat; de igen sokunkba kerültél; annyi vért nem visesz el szárazon.

*Flórika* érezte, hogy bajnokainak figyelme a folytatott harc daczára is rajta függ; azért többé sem elvonulni, sem tétovázni nincs idő.

A damasz aczél lecsapott, de *Barcsai* fringijának egy oly iszonyu vágásával találkozék, mely azt a női kézből kiragadta s messze a küzdők közé röpité.

A fringia második vágása már a könnyű sisakot érte, melynek kapcsai szétváltak s jövő perczben a gazdag, fekete hajhullámok egy haragvó angyal fejét özönlötték körül.

*Flórika* arcát elhagyta a vér, de nem félelem, hanem szegény és düh érzetétől. Nagy szeméből lángsugarak látszottak kitörni, miközben társain körültekintve, fölkiáltott:

— Egy kardot, egy tört adjatok, ti gyávák!

— Hóhó! Ugy nem alkuszunk! — kiált most *Barcsai* s egy roppant ugrással *Flórika* és bajtársai között termett, kik elszántan vetették magukat a lovagra és társaira, hogy urnőjüket kimentsék.

De az ifju magyar sereg is belátta, hogy e pillanattól függ a harc szerencséje s egy pillanatra sem tágitott; az oláh sereg háteréből a vajda kereső hangja hallatszék, ki mint kölykét vesztett oroszán vágatott a katonái között megnyiló utcán előre.

De ugyane pillanatban az öreg *Mikó* vasasai is megérkeztek s *Iffiu*, ki a *Bába Noák* üldözését bajtársaira bizta, óriási csataki gyóját, most a vajda középserege oldalának fordítá.

Egy ügyesen intézett lövés, mely a vajda és az első sorban küzdők között utcát hasított, a harcot itt is eldönté; *Flórika* csapatának nagy része elhullott s az átkozódó vajdát bojárai kiragadták a csatasorból.

Teljes visszavonulás állt be s egy óra múlva a tolmácsi mezőn nem volt más, mint *Bátori* győzelemittas serege, és az ejtett foglyok csoportjai. Ezek között pedig a szép *Flórika*, kit *Barcsai* diadallal vezetett sátorához.

\* \* \*

A győzelem megvolt; a fejedelem mégis csüggedten ült sátorában.

Seregének majdnem felét vesztette el az ütközetben; a leg-hűbb, legbátrabb hősök legtöbbje ott feküdt a csatamezőn, véres arcaikkal égfelé fordulva, melyeket félelmesen — halvány színben nézett az ég kupján uszó hold.

Eddig hiveknek hitt lengyelei átszöktek; a hajduk egy része szétveretett; nem volt kilátás reá, hogy a vajdának egy megújított csatáját elfogadhassa.

A haditanács most oszlott el; határozattá lön; hogy a fejedelem hiveivel Lengyelországba meneküljön.

Már itt-ott szedték a sátrakat; a félénkebbek lóra kaptak s titokban megszöktek a táborból.

*Iffiu János Barcsai* sátra előtt állott meg.

— Sándor! — kiáltá — rakasd össze sátradat; a fejedelem egy óra múlva indul.

— Ugyan hova, ha szabad tudni? Aztán mióta tartozom én az udvarhoz?

— Értsd meg — mond közelebb lépve és halkabban *Iffiu* — az egész sereg feloszlik; nincs itt mit keresnünk jobb időkig többé.

— Ez eredeti! — felel vad kacajjal *Barcsai*; mi vagyunk a győzők, ellenségünk árkon berken túl jár s mégis mi szaladjunk el.

— De barátom, az egész táborban nincs több kétezer embernél; a vajda, ha seregét összeszedheti, elfoghat, mint egy csirkecsoportot.

— Szám teszi az erőt? Nem olvastad-e *Nagy Sándor* hadjáratát. Mi volt a *maczedónok* száma a *persákéhoz*? A vajda azt nézi, hogy merre fusson.

— A vajda holnap meg fog támadni benneteket! — hallatszék egy csengő hang a sátorból.

— Most tudom már késedelmed okát — mond *Iffiu* a sátornyilat felé intve. No se baj; mi — folytatá csendes hangon — a székelly havasoknak indulunk; ha szép foglyodat megnyerted, hajnalban vele együtt utánunk nyargalhatsz.

— Csalóddol — felel *Barcsai* szintoly csendes hangon. Jól tudod, egy hét óta jegyben járok s *Erzsikém* ott vár menyegzőnkre *Nagy-Barcsán*.

— No akkor még inkább értelek. Jobb lett volna *Erzsikédhez* követet küldened s velünk jönod; Erdélyre szomorú napok várnak.

— Bármilyen várjon hazánkra, barátom, ha a haza földje nem sülyed el alattam, én, ki porából lettem, szintugy kiállhatom. A bajban kell a segítség.

— Derék fiu vagy, barátom. Ne volna e fejedelem oly közel szívemhez, én is maradnék; így csak ha őt egyszer biztosítottuk, térhetek vissza s talán segélylyel. Itt kezem a találkozássra!

A két ifju kezét szorított s elváltak.

— Mi csak itt maradunk, fiuk, ugy-e bár? — kérdi *Barcsai* bajtársaihoz fordulva.

— Itt, uram, a meddig kegyelmed jónak látja.

— Itt, pajtás; mi veled megyünk, a merre csak vezetsz, mint a hét vezér *Arpád* apánkkal, kiáltja egy vidám társaság, mely éppen kulacsos estebédje fogyasztásával foglalkozék.

— Éljen a mai nap hőse *Barcsai*!

— Meg *Iffiu* és *Mikó*!

— Éljenek!

— El vagytok fáradva, fiuk. Az öröket állítsátok ki. Jó éjszakát! bucsuzék a vig cimboráktól az utóbbi.

— Elhiszem — mondja egyik borozó bajnok. Én is jó éjszakát kívánnék nektek, ha oly szép foglyom volna, mint Sándornak.

*Barcsai* sátrába tért.

Ez különben elég téres négyszög volt, két szétváló csikos függöny által, egy hátsó tágasb s egy első, kisebb részre osztva.

A pirosan szegett medvebőrön kívül, melyet maga számára tartott fenn, minden szőnyegét és vánkosit szép foglya kényelmére adá, kinek számára fegyverhordozója által puha nyughelyet rögtönzöttetett.

Ott ült a szép *Flórika*, büszkén daczos képpel, mintha várná a szerelmi ostromot, hogy annak lehető legnagyobb erélylyel ellentállhasson, mintha óhajtaná, hogy legyőzője és kegyura fogolyhelyzetét éreztesse, hogy azt kitelhető büszkeséggel megtorolhassa.

Egyik sem történt.

(Folytatás következik.)

## Deés (Erdélyben).

A kedves kis testvérhon Erdély leglelkesebb magyar városa-inak egyikét van szerencsém bemutatni e lapok olvasóinak, a *Mezei József* festész hazánkfia által készített rajzzal együtt.

Deés Kolozsvártól 3, N.-Bányától 4 postaállomásnyira fekszik, a kis és nagy Szamos összefolyásánál. Mind földirati, ugy stratégiai szempontból tekintve nevezetes és figyelemre méltó hely. Mintegy középpontját képezi a négy különböző irányban: Kolozsvár, Besztercze, N.-Bánya és Szilágyság felé vezető utvonalnak, melyek mindenike vagy keskeny völgyzszorulatok, vagy a Szamos vize által van védelmezve; a város, mintegy félsziget nyulik el, egyfelől a hegyek képezvén védbástyáit, másfelől az egyesült két Szamos a természetes erősséget. Hogy a természetén kívül mesterseges erődítést is nyerjen, palánkkal körülvetése, megerősítése

országgyűlésileg el lön határozva, s törvényczikkbe is foglaltatott. (Lásd *Comp. Constit. 5. R. 8. edictum*) de végre nem hajtattott, minek nemcsak a tatárdulás, de a török hadjáratok alkalmával is nevezetes hasznát lehetett volna venni. Az újabb időben 1848-ban tétettek a város körül némi erődítési munkálatok, de azokat idő előtt félbe kellett szakasztani. Sokszor mintegy viharokkal daczó szirt állott, mint váz a tenger közepén, vészviharnak közepette.

Hogy a meglepően érdekes táj sajátos szépsége annál hibebben megragadja a képzeletet, tekintünk körül a kiválasztott pontról, a Szilágysági vonalon eső Somkúti völgyből, honnan mint egy tengeri város látszik elterülni a Szamos partján. Szembe a város felett emelkedik a *Rózsahegy*; olyformán mint a Gellérthegy Budán, hol most szent ereklyeként egyszerű kápolna áll, ott hajdan erős vár állott, melynek nyomait most is sánczok jelölik. Jobbra hegyoldalon terül el a város egy része, a sokszínű növényvilág tarka tengerébe rendetlenül szétszórva, melyek közül látszik a reformatusok egyházának magas tornya, építészeti remekmű, csak 4 oszlopon áll. Alább azon emelkedett ponton, mely *Óvár*nak nevezetik, egy kis emléktorony áll s egy hosszú kő, hol őseink a néphagyomány szerint, midőn Ázsiából kijöttek jobb hazát keresni, hosszúság fáradtság után, megtelepedtek, a táj szépségeitől meghatottan az egy igaz Isten ismeretére jutottak, mert azelőtt pogányok voltak, háromszor *deust* kiáltának s a várost innen nevezték volna *Deésnek* (*Heltai* krónikája XXVI. r. Turóczy 6. r. 3. fejezet.) Épen a Szamos partján látszik a történeti emlékü Rákóczy-épület, mely előtt 3 magas fenyőfa emelkedik, az utolsó Rákóczytól kapta nevét; hogy ki építette? bizonyosan nem tudhatni. Udvara felőli oldalán a Báthory-család czimere a sárkányfogak, mellette S. B. betűk, melyek alkalmasint Báthory Zsigmond neve első betűi, látszik egy török fő is, a Csáky-czimer ajtaja homlokán nem régen még látszott a felirat: „Franciscus Rákóczy princeps Transsylvaniae.“ Ez időben a Rákóczy birtoka volt, buktával az álladalomra szállott. Innét egy pár 100 lépésnyire roppant kőkemény emelkedik egy konyhából, melyet ma is *Rákóczy konyhájának* hívnak s a reformatusok iskolájának közepén látható. Virágzó téreket és lombkoszorus völgyeket hasítva, eleven hullámzással siet a két Szamos, s a város alatt összefolyván, eleven hullámzással tovább siet, hogy ismét elszakadjon, a két magyar haza egyesülésének történetét juttatva eszünkbe. Kőlábakon nyugvó nagyszerű hid rekeszti be a láthatárt.

Hogy Deés a *Deus* szótól vette volna nevét, mint az emléktorony e felirata mondja:

„Hunus de Scythia digressus edibus hospis  
Pannonia glebam transtert huc gramine undam  
Ter clamans deus hac liceat tellure potire  
Desiacam que dixit dei de nomine terram 1578.“

a történeti kritikát ki nem állja, mert őseink a Volga partján bizony nem jártak deák iskolába, s latinul nem tudván, *deust* nem kiálthattak. Béla király névtelen jegyzője s Kézai bizonyítja, hogy őseink Kieven és a Kárpátokon átvezetve jöttek Munkács és Ungvár alá s nem Erdélyt foglalták el előbb. Elfogadható jeles történészi Szabó Károly véleménye, miszerint Deés neve, a magyar Dezs, Dezső nevével azonos, s ily nevű magyar embertől ragadhattott rá.

1412-ig minden okiratban *Deesvár* neve alatt fordul elő, hogy hol és melyik lehetett azon vár, melyről Deesvárnak neveztetett? nehéz bizonyosan meghatározni, mert Deésen és határán négy vár romjait található fel, melyek közül három a Szamos folyóra könnyökölő hegyfokon emelkedett, s nézett hajdan szembe a jövő ellenséggel s fedezte a Kolozsvár felé vezető utat.

Egyik a Rózsahegy vár, melynek helyét csillagszegletes sánczolat jelöli, de igen csalódnék, ki ezt Deés-vár sánczainak tartaná, hanem a sánczon belől ott vannak eltemetve egy régi vár téglái és kövei, melynek kapu-helyét a nép ma is *vaskapunak* nevezi.

Benn a városban a Szamos egy hegyfokot mos, tetején a földhányás-szerű orom, mely a vár alapfalait fedi s melynek neve *Óvár*. A harmadik a N.-Bánya felé vezető utvonal felett van, ugyancsak hegyormon, itt kőgulák is vannak, neve a hegynek *Ciczhegy*. A negyedik váromladék a Ciczhegygyel szembe a Szamoson tuli hegyfoknál van, neve *Bélahegy*, mely nevét a monda szerint onnan vette, hogy itt a tatárok elől menekült IV. Béla sokáig bolyongott.

Heltai azt is mondja, hogy Deésen volt a 7 földvár egyike, melyeket Álmosék az Erdélybeni megpihenéskor emeltek, erről

emlékezhetik a városi levéltárban látható okirat, mely rendeli, hogy a megyei tisztek a várban szállásoljanak, s nem a városban. (Kövári L. Erdély régiségei)

Az 1848—1849-ki forradalom alatt minő eseményeknek volt színhelye, még sokkal élénkebb emlékezetben van, hogysen regisztrálni szükség lenne; majd ezeket, s több más Deés történetére vonatkozó adatokat össze fogja gyűjteni Deés városa története megírója; mert Deés városa lelkes községtanácsa 200 ftnyi jutalmat tűzött ki a város története megírójának, a pályaművek beadásának határideje nov. 30-a; az eredmény az 1861. év 1-ső napján fog kihirdettetni.

A Deés városi levéltárban lévő okmányok 1236-ig hatnak fel s ezen évtől le 1738-ig 511 darab érdekes oklevelet bir, van köztök 20, mely közviszonyainkra vonatkozik. A legtöbb okirat megerősíté az előbbi által adott kiváltságokat, mert mihelyt új uralkodó ült a kormány élén, a körülnéző városi előljárásának első gondjai közé tartozott, az elődök által adott szabadalmak megerősítése. Jegyzőkönyvei 1669-ig hatnak fel; a bünyenyítő jegyzőkönyvből érdekesek az 1723., 1725., 1752., 1760. és 1764-ik évi boszorkánypererek, melyen innen a deési hatóság ilyen bohóságokba nem elegendett. Pallosjoggal is birt, de ezzel visszaélvén, azt elvesztette.

Deés önálló hatósággal és belkormányzattal birt, a polgári és büntetőpe-rekben saját birái hatósága alatt állott.

II. Apafi Mihály 1668. január 25. kiadott kiváltság-levelénél fogva nem csak Deés városa tulajdonképeni polgárai, de az azután ide telepedettek is megnevesítették, s a város megnevesítése törvényczikkbe foglaltatott. (Comp. Constitutio II. R., II. Tit., 6. és 7-dik artikulusa szerint.)

Ennyit a város multjáról, most jelenéről valamit. — Deés városa lakosainak száma a legújabb összeírás szerint 4931, melynek  $\frac{2}{3}$ -része magyar, a többi nagyobb részt oláh. Felénél valamivel több reformatus, a többi római és görög katolikus.

Lakosai gazdaságból, kereskedés és mesterségfolytatásból élnek, nem egy jó gazda és iparüző van közöttük.

Köz és nyilvános épületei, intézetei között a nevezetesebbek, a kaszinó vagyis társalkodási egyesület, mely saját helyiséggel, épülettel bir, mit a közlekedés és áldozatkészség hozott létre, megnyitott 1834-ben, fennállása biztosítva, a tagok száma 112.

Kisdédővő-intézete, Erdélyben e nembem páratlan; 1846-ban épült saját lakkal bir, melyet szintén közlekedés s buzgó áldozatkészség emelt, jövője állandólag biztosítva; a feljáró gyermekek száma 100.

Egy reáltanoda terve is készen van, melynek felépítésére és biztosítására már eddig több mint 12,000 ft. gyűlt aláírásilag.

A legújabb izlés szerint épül a városház a piacon, a mely a nevezett Széchenyi-utca megnyitását szükségessé tette, ugy a megyei kóroda falai emelkednek, s még az idén fedél alá jutnak.

Van a reformatusoknak, a római és görög katolikusoknak szépen virágzó iskolájok.

A gyári élet is örvendetes lendületet nyert az újabb időben.

A mult évben nyitotta meg Krémer Samu gőzmű-malmát, mely egészen a drezdai mintájára van építve; gabonapiaczi forgalmunkat rendkívül élénkké tette, 24 óra alatt 500 véka közönséges, 100 véka mülisztet képes örölni.

Markovics István szeszgyára hasonlóan a mult évben nyit meg, hetenkint 300 véka gabonát dolgozik fel szesznek.

De mindezekről lesz alkalmam külön is írni annak idejében és helyén.

Pataki Ferencz.

## Eduard Albert, Walesi herceg. az angol trónörökös.

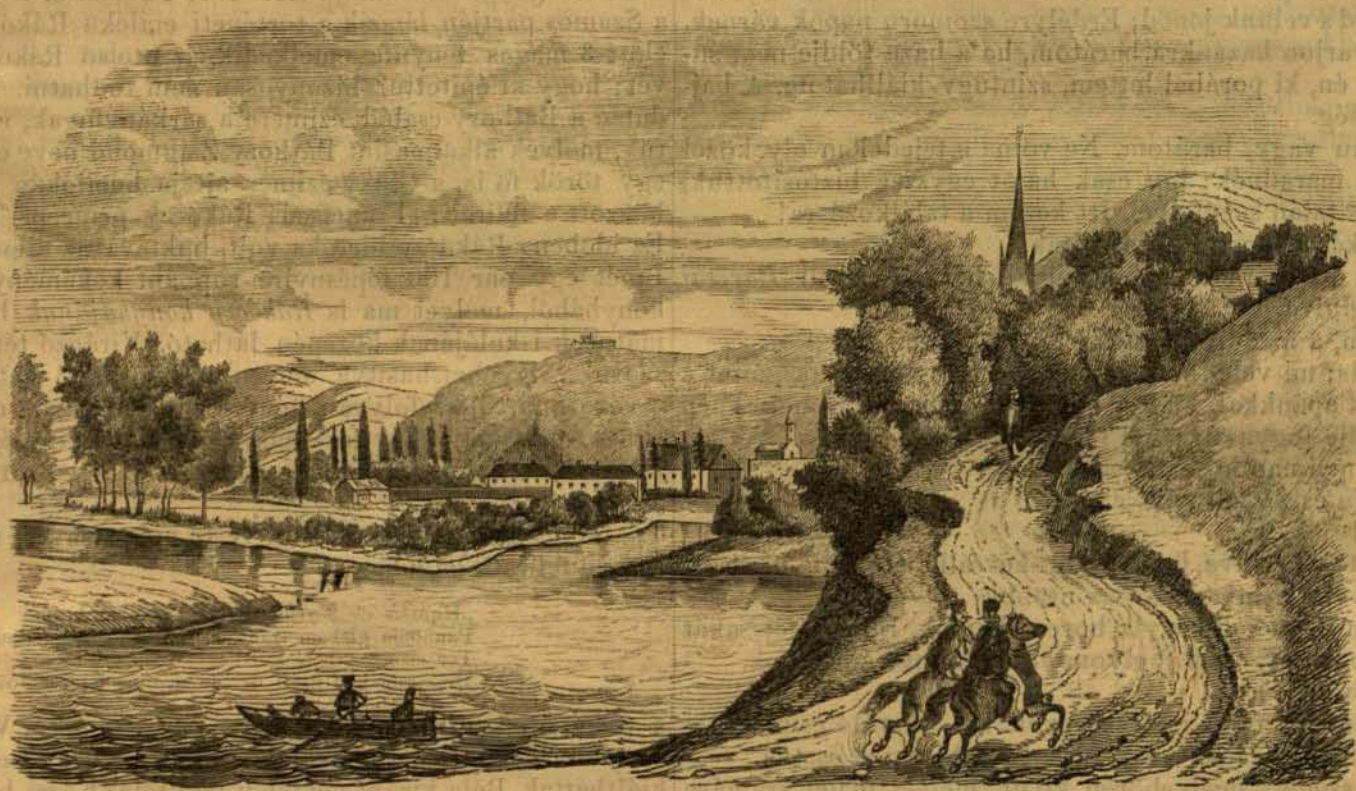
A csinos és nemes magatartású 20 éves ifju, a kinek arczképe olvasóink szemé előtt fekszik, a roppant brit birodalomnak, a melyben „a nap soha le nem áldozik“ törvényes örököse: Albert Eduard, Wales-i herceg, Viktoria királynő legidősebb fia.

Az angol aristocrazia nevelési rendszerének egyik elkerülhetlen kiegészítő része az, hogy az ifjak az iskolai évek bevégezése után, nevelők társaságában hosszú utra keljenek. E szabály alól a királyi család tagjai sem vonják ki magukat; de az most történt először, hogy az angol trónörökös az Atlanti tengeren áthajózva, nemcsak az angol birtokhoz tartozó *Canadát*, hanem még az Egyesült-államok neve alatt ismeretes, amerikai republica fővárosait is meglátogató.

Az angol képes újság, mely hirszerint 200,000 előfizetővel bir, több mint 20 legügyesebb rajzoló küldött Amerikába, s egy héten 5—6 oly nagy

képet adott ezen utazás részleteiről, hogy azok rajzolása, s kimetszése darabonkint több ezer forintba került.

De büszke is ám az angol királynő e fiára, a kinek nevelésére a legnagyobb gondot fordítá. Az angoloknak tetszik az, hogy e fejedelmi hölgy gyermekeit nem kényeztetni el, s az angol hírlapok a királyi hercegek szobáiban előforduló eseményeket nagy hanggal szokták kikürtölni. Egy időben ugyanezen Walesi herceg, 8



Deés, (a somkúti völgyből tekintve).

éves korában egyszer nem akart tanulni, félrevertette a könyvet, s lábával kirugta az erkélyre vezető üveges ajtó egyik tábláját, mondván: „nem kell nekem a tanulás, megélek én mint angol király ugyanis.“ A dolgot azonnal bejelentették Albert hercegnek, a királynő férjének, a ki egy lovagostorral bizony megcsapdosá ő királyi magasságát.

Máskor maga a királynő teljesíté e fenyítési tisztet. Az 1853-ki londoni világszerű kiállításán, az egyik kis herceg, mindig a kiállított tárgyakhoz nyult: édes anyját, a királynő, egy párszor megintette gyermekét, de midőn nem használt, a nagy közönség szemé lattára, jól a kezére ütögett az engedetlenkedőnek.

A Walesi herceg ezen legutóbbi utazása egyébaránt sok gondot okozta gyengéden szerető anyának. A legutóbbi napokban már életét is féltették, mert a „Hero“ nevű gőzös, melyen a herceg Amerikát elhagyta, a helyett, hogy 15-ik nappra megérkezett volna, még elindulása után a 20-ik nap sem mutatkozott. Három nagy hajó ekkor már a „Hero“ fölkeresésére indult, szerencsére másnap a világító torony öre, a váravárt gőzösnek feltűnését a tenger színén, a szokott jeladással hírül adta.

## A csodaorvosok és delejezők.

(Folytatás.)

A terem közepén egy tojásdad alakú edény állt, melynek leghosszabb átmérője mintegy négy láb, mélysége pedig egy láb lehetett. Ezen edénybe több, delejezett vízzel telt s parafával erősen bedugott palaczk volt helyezve, melyek sugáralakot képezve, nyakukkal kifelé álltak. Erre az edénybe víz

töltetett, de csak annyi, hogy csupán a palaczkokat fődte be, s közben-közben vaspör hintetett belé, a delejes hatás emelésére. Ezután az edény vafödéllel bezáratott, mely tele volt lyukakkal. Ezen lyukak mindegyikéből hosszú, mozgatható vaspálca állt ki, a melylyel a betegek tagjaikat szokták megérinteni. E készlet körül ültek a betegek, egymást kezeiknél fogva tartva, s térdeiket lehetőleg egymáshoz szorítva, hogy így a delejfolyam átömlése egyikből a másikba megkönnyíthessék. Most beléptek a delejező segédek, többnyire erős, szép fiatal emberek, hogy ujjaiuk hegyéből új folyadékot szivárogtassanak át a betegekbe. Ezek a beteget térdek közé fogták, hátgerinczét gyengéden dörzsölék, s szemöket erősen és hosszasan rámezték, hogy így szemökkel is megdelejezzék. Ezen egész idő alatt szakadatlan csend uralkodott, kivéve néhány gyors, alig hallható futamot a zongorán, s egy elrejtett énekesnő mélabus hangjait, a ki hosszú közönkint hallatta énekét. Lassankint a nők arca elkezdett pirosodni, képzelőerejük mindjobban fölhevült, s egyik a másik után vonaglászba esett. Némelyek zokogtak, s hajukat szétzilálták, mások meg oly erős nevetésbe estek, hogy szinte könyeztek belé, ismét mások kiabáltak, ordítottak, míg végre eszméletüket egészen elveszték.

Ez volt a téboly válsága, mely alatt megjelent maga a főszemély — Mesmer. Mint Prospero, pálcáját megsóválta, új csodákat művelendő. Aranyvirágokkal himzett hosszú, violaszín selyemruhát viselt, kezében fehér delejes pácát tartva, méltóságos tekintettel, mint egy keleti kalifa, ünnepélyesen lépett a szobába. Azokat, a kik még nem vesztették el egészen eszméletüket, szemével megbüvölé, s rángatózásuk hevessége szemlátomást csökkent. Az egészen öntudatlanoknak pedig szemöldökeink s hátgerinczén ujjait végig huzogató, s mellökön hosszú fehér pácájával mindenféle alakokat formált, mire azok ismét magukhoz tértek. Erre egészen lecsendesedtek, hatalmát elismerték, s azt vallák, hogy mindannyiszor hideg vagy forró gőzserű folyadékot éreztek testükön végigfutni, valahányszor pácáját vagy ujjait elötük megmozdítá.

A hatás, melyet Mesmer kísérletei Párisban okoztak, minden fogalmat meghaladó volt. A kath. egyház korábbi századaiban soha még elkeseredettebb theologiai vita nem folyt. Ellenei tagadták egy akkorig ismeretlen természetű erő fölfedezését. Némelyek nyeglének, mások bolondnak, s ismét mások oly embernek nevezték, a ki eladta magát az ördögnek.

Barátai épen oly mértéktelenek voltak a dicsérésben, mint ellenei a gáncsolásban. Páris e tárgyról irt röpiratok árasztották el, melyek közt az új tannak épen annyi védelmezője, mint ellensége akadt. Az udvarnál maga a

királyné is mellette nyilatkozott, s a társaskörökben ez képezte a beszélgetés tárgyát.

D'Eslon tanácsára Mesmer az orvosi karnak elmélete megvizsgálását javasolta, azon indítvány mellett, hogy választassék ki tetszés szerint huszonnégy beteg, a kik közül tizenkettőt ő fogna gyógyítani delejezés által, míg viszont a másik tizenkettőt az orvosi kar vegye gondjai alá, a régi, szentesített módszer alkalmazása mellett. Ezenfelül kívánta, hogy a kormány, a vitatkozásoknak végetvetendő, nevezzen ki oly férfiakat, a kik nem orvosok, s kik a kísérleteknél jelen legyenek, és hogy e vizsgálat célja ne az legyen, mi módon idéz-

tetnek elő ezen hatások, hanem hogy ezek következtében a betegek valóban meggyógyulnak-e? Azonban az orvosi kar kifogást tett a vizsgálat ilyenmő korlátozása ellen, s így az indítvány megbukott.

Mesmer most Mária Antonia királynőhöz irt, hogy az ő befolyása által eszközölje ki a kormány ótalmát. Azt kívánta, hogy ajándékozzanak neki egy kastélyt és hozzátartozó földeket, s biztositásnak számára gazdag évi jövedelmet, hogy jó kedvvel és ellenei alkalmatlan üldözésétől menekedve, folytathassa kísérleteit. — Emellett fölemlíté, hogy a kormánynak kötelessége, a tudományosság képviselőit támogatni, s azzal ijeszteteté a kormányt, hogy ha semmi további fölbátorítást nem tapasztal, nagyszerű fölfedezését kénytelen lesz egy más országba vinni, a hol érdemeit jobban fogják méltányolni.

A kormány husz-ezer frank nyugpénzt s a sz. Mihály-rendet ajánlá neki, ha az orvosi tudomány terén csakugyan új fölfedezést tett, s ha azt a király által kijelölendő orvosokkal közleni fogja. Az ajánlatnak ez utóbbi része Mesmernek nem tetszett. Félt a királyi orvosok kedvezőtlen tudósításától, s az alkudozások folyamát megszakítván, kijelenté, hogy itt nem annyira pénzbeli támogatásról, hanem inkább arról van a szó, hogy a kormány fölfedezését azonnal elismerje. Erre bosszusan s elégedetlenül Spaaba

vonult vissza, azon ürügy alatt, hogy rongált egészsége helyreállítása végett az ottani kut vizét akarja használni.

Miután ő Páris elhagyta, az orvosi kar d'Eslon orvost harmadszor s utolszor szólítá fel, hogy vagy mondjon ellent az állati delejesség elméletének, vagy legyen rá készen, hogy az orvosok testületéből ki fog záratni. D'Eslonnak eszeágában sem volt e fölszólításnak engedni, sőt inkább azzal állt elő, hogy új titkokat fedezett föl, s gondosabb vizsgálatot kívánt. Ehhez képest 1784. márt. 12-én az orvosi karból királyi bizottmány alakult, melyhez egy másik lón a tudományos akademia részéről csatolva, hogy az illető tüneményeket pontosan megvizsgálják s az eredményről tudósítást ad-



EDUARD ALBERT WALEISI HERCZEG, AZ ANGOL TRÓNÖRÖKÖS.

janak. Az első bizottmány Páris leghíresebb orvosából lön összeállítva, míg a másik Franklin Benjaming, Lavoisier, Baillyt, a csillagászat történetíróját s más kitűnő szaktudósokat számított tagjai közé. Mesmer egész formászerűséggel felszólított, hogy jelenjék meg e testület előtt, ő azonban a megjelenést majd ez, majd amaz ürügy alatt, egyik napról a másikra halasztotta. D'Esilonban nagyobb becsületérzés volt, mert ő valóban hitt az állati delejességben, a mit Mesmerrel nem mernék egész bizonyossággal állítani; d'Esilon rendszerint jelen volt az ülésekben s kísérleteket is tett.

Bailly, mint szemtanu, a vizsgálat folyamata alatt előfordult jeleneteket következőleg írja le: „A hajócska körül a kádban ülő nagyszámu betegek nem csupán a hajócskából kiálló vaspálcák által vesznek magukba delejességet, hanem a testök körül tekert zsinórok, ujjakkal érintés és zongoravagy kellemes női hangok által is, melyek a levegőt delejességgel árasztják el. Azonban a delejezés közvetlenül történik azért, hogy a delejező mutatóujját vagy pálcáját a beteg arcza előtt, feje fölött vagy mögött és a beteg tagokon halkán mozgatja. A delejező azáltal is hat, hogy szemét erősen a betegre szegezi. Mindenekfölött pedig kézzel érintés s az ujjaknak az oldalbordák alatti puha testrészekre nyomása által történik a delejezés, a mi gyakran nagyon hosszan, néha órákig tart. Közben-közben a betegek, különböző állapotukhoz képest, sajátos látványt nyújtanak. Némelyek egészen csendesen s nyugodtan viselik magukat s legkisebb hatást sem éreznek; mások ellenben köhögnek, pökdösnek, gyenge fájdalmat éreznek, egyes testrészekre szorító vagy általános forróságban izzadnak; vannak végre olyanok is, a kiket heves vonaglás gyötör. Ezen vonaglás mind tartamára és erejére nézve, mind pedig azon betegek számát illetőleg, a kik abban szenvednek, igen nevezetes. Mihelyt a betegek egyike rángatózásba esik, az rögtön többekre is átragad. A bizottmány néhány ily vonaglást figyelemmel kísért, a mely három óránál is tovább tartott, s rendszerint piszkos, ragadós nedvek napfényrehozásával járt, a mi a nagy megerőtetésnek lön következménye. E nedvekben néha vérfoltok is voltak észrevehetőek. E vonaglást az egész testnek s különösen az egyes tagoknak rögtön önkéntelen rángatózása, a torok összehúzódása, az altest ugrálásszerű hánykolódása, a szemek elhomályosodása, és forgatása, fülserető kiállóások, könnyek, zokogás és mértékletlen nevetés jellemzik. A vonaglás előtt, valamint utána is egy neme a bágyadtság, levertség és álmodás szokott bekövetkezni. A hirtelen támadt legesekelebb zaj is borzadást okoz, s úgy találták, hogy a zongorán játszott darabokban történt ütemváltozás is nagy hatással volt a betegekre. Egy gyorsabb időny (tempo), egy vigabb dallam jobban felizgatta őket, s vonaglásuk hevességét fokozta.

„Misésem bámulatra méltóbb, mint e rángatózások látása; a ki még nem látta, fogalma sem lehet róluk. A néző meglepetve látja a beteg egyik testrészének mély nyugalmát, mialatt a többi tagok heves mozgásban vannak. Némely betegek kölcsönösen a legnagyobb figyelmet tanúsítják egymás irányában, egymást tárt karokkal ölelgetve, nevetközve, s hajlamukat és rokonszenyüket minden lehető módon kitüntetve. Azonban mindnyájan a delejező hatalmában vannak, s bármily mély álomban volnának is, egy szava, egy tekintete, egy kézmozdulata fölébreszti őket. A vonaglásba esett betegek közt mindig igen sok nő lehetett látni, de férfit csak keveset.”

E kísérletek mintegy öt hónapig folytak. Alighogy megkezdődtek, Mesmer, attól tartva, hogy hírnevét s keresetét elvesztheti, elhatározta Párisba visszatérni. Némely tekintélyes és vagyonos betegek s elméletének buzgó hívei Spaaba is követték őt. Ezek egyike, névszerint Bergasse, azon ajánlatot tevő, hogy javára százezres alírást nyitand, részletenkint száz Lajos-arannyal, azon föltétel alatt, hogy titkát az alíróknak fölfedezze, kiknek aztán szabadságukban álland, azt tetszésök szerint használni. Mesmer ez ajánlatot örömmel fogadta el, s tisztelőinek vaksága oly nagy volt, hogy néhány nap alatt nemcsak a meghatározott összeg, de még azonfelül nem kevesebb, mint száznegyvenezer frank lön aláírva.

Ezen vagyonnal Párisba visszatérve, kísérleteit újra megkezdette, mialatt a királyi bizottmány folytatta vizsgálatát. Csodáló tanítványai pedig, a kik oktatásait oly busásan fizették meg, híret az egész országban terjeszték, s Franciaország minden nagyobb városában ugynevezett „harmoniatársulatokat“ alapítottak kísérletek tételére, s mindennemű betegségeknek delejezés általi gyógyítására. E társaságok némelyike valódi botrány volt az erkölcsiségre nézve, mert kéjenczek is szegődtek hozzájuk, a kik természetellenes gyönyörüket lelték abban, ha fiatal leányokat vonaglásban láttak. Sokan az állítólagos delejezők közt ismeretes kéjenczek voltak, a kik siettek az alkalmat felhasználni, tisztátlan vágyaik kielégítésére.

A párisi bizottmány végre tudósítást adott a mesmerismus felett, s kézzelfoghatólag kimutató, hogy minden előidézett hatást ujjakkal érintés s más delejési manipulációk nélkül is elő lehet idézni; továbbá hogy minden ezen manipulációk és czeremoniák sohasem idéznek elő hatást, ha a beteg tudtán kívül alkalmaztatnak, s hogy ennél fogva a kémlent tünemények oka a képzelőerőben, nem pedig az állati delejességben keresendő.

E tudósítás Mesmer hírnevének Franciaországban megülő betűje volt, azért csakhamar odahagyta Páris ama 340 ezer frankkal, mit bámulói az ő javára aláírtak és kifizettek, s Mörsburgba a Bodentó partjára vonult vissza, hol 1815. márt. 5-én nyolczvanegy éves korában elhunyt. De a mag, melyet elvetett, kikelt önmagát s az emberi könnyen hívőség jótékony melege által ápolva, felnőtt és megérett.

Puysegut marquis, jelentékeny jószág birtokosa Busancyban, egyike volt azoknak, kik Mesmer részére aláírtak. Miután ez Franciaországot elhagyta, a marquis fivérével együtt Busancyba vonult vissza, hogy az állati delejességgel saját jobbágyain kísérleteket tegyen, s a földnépe mindennemű

betegségeit gyógyítsa. Az egész szomszédságban, mintegy tíz mérföldnyi körületen úgy tekintették őt, mint isteni erővel megáldott férfit. Nagy fölfedezése, a hogy maga nevezni szokta, esetleg történt.

Egykor saját kertészét delejezte meg, s midőn látta, hogy ez mély álomba esett, azon ötletre jött, hogy hozzá néhány kérdést intézzen, a mint a természetes alvajáráknál szokás. Ugy cselekedett; s ime, kellemes meglepetésére, egészen érthető s pontos választ nyert. Kísérleteit tovább folytatván, úgy találta, hogy a delejes álom ezen állapotában az alvó lelke kiterjeszkedik, s szorosabb közösségbe lép az egész természettel, különösen pedig ő vele, a marquisal. Azt tapasztalta, hogy minden további manipuláció szükségtelen volt; hogy anélkül, hogy egy szót is szólna vagy bármi jelt adna, akarátát a beteggel közölhette; szóval, hogy vele, a lélek közvetítése által, minden külső műtét alkalmazása nélkül társalaghatott. Ezen csodálatos fölfedezésevel egyidejűleg még egy más fölfedezést is tett, mely eszének épen oly nagy becsületére vált. Mint számos pályatársa, ő is azt tapasztalta, hogy nagy feladat, mindazokat megdelejezni, a kik hozzá gyógyítás végett folyamodtak, úgy hogy pihenésre ideje sem maradt, a mi egészségének hátrányára szolgált. E fölötti zavarában éles ésszt tanúsító ötletre jött. Mesmertől hallotta, hogy egy darab fát is meg tud delejezni, — mért ne lehetne tehát egy egész fát megdelejezni?

Azonnal hozzáfogott az ötlet kiviteléhez. A busancyi községi legelőn egy nagy szilfa állt, mely alatt a parasztlányok ünnepélyes alkalmakkor tánczolni, az öregek pedig szép nyári estéken csendesen borozgatni szoktak. E fához ment a marquis s megdelejezte azt, miközben ujjával érinté, aztán néhány lépéssel hátravonult, azalatt a delejes folyamat az ágakról a törzsre, onnét pedig a gyökerek felé igazgatta. Miután ezzel elkészült, a fa körül padokat csináltatott s az ágakhoz lefüggő zsinórokat kötöztet. Midőn a betegek leültek, e zsinórokkal testök egészségételen részét [körültekerték, s hüvelyköknél fogva egymással összefogózkodtak, hogy így a delejefolyamnak szakadatlan közlőcsatornát képezzenek. Most már tehát két nádparipája volt a marquisnak, a melyen nyargalászatott, t. i. az emberi lélek kiterjeszkedése és a megdelejezett fa. Saját és betegei vakságát semmivel sem lehetett jobban kifejezni, mint az ő saját szavaival. Fivéréhez 1784. május 17-én ír levelében így szól:

„Ha mielőbb meg nem jössz, barátom, az én rendkívüli emberemet meg fogod megláthatni, mert egészsége már csaknem egészen helyreállt. A szerencsés erőt, mit Mesmernek köszönhetek, még folyvást használom. Mesterm nevét mindennap áldom, mert igen sokakkal teszek jót s számtalan szegény beteget gyógyítok meg vidékünkön. Ezek körülveszik az én fát, s ma reggel több mint százharminczan ültek alatta. Levelei közt egyetlenegy sincs, mely egészséget ne osztogatna. Minden beteg többé kevésbé érzi üdvös hatását. Örülni fogsz, ha látod a humanitás bájoló képét, melyet e fa annak nyújt; csak azt az egyet sajnálom, hogy nem érinthetek meg mindenkit, a ki hozzám jő. De józan eszem megnyugtát; megtanít arra, hogy minő eljárást kövessék. Nyilatkozata meggyőz arról, hogy nem szükség minden egyes beteget megérintenem, — egy tekintet, egy kézmozdulat, sőt egy kívánság elégséges, és azon ember a ki engem erre tanít, egyike a falumbeli leg tudatlanabb parasztnak. Ha ez válságban van, nem ismerem tudósabbat, bölcsőbbet s világosabb látót, mint őt.

Mialatt a marquis szilfájával ily módon kísérleteket tett, Barbarin lovag személyében egy más modoru delejező tünt fel Lyonban. Ez azt hitte, hogy pálczára s más delejező-készletre épen semmi szükség sincsen, mert már maga az akaratérő felajánlása elégséges, a beteget delejes álomba ejteni. Kísérletet tett és sikerült; oda ült betegei ágya mellé, imádkozott, hogy vajha megdelejeztetnének, s rövid idő múlva oly állapotba estek, mint a marquis betegei.

Idővel szép számmal tüntek föl delejezők, a kik Barbarint vevők mintaképül s azért *barbarinistáknak* nevezettek; ezekről általában hitték, hogy több igen nevezetes gyógyítást eszközöltek. Svécziában és Németországban a fanatikuskok e felekezete igen gyorsan terjedt el, s követőit *spiritualistáknak* neveztek, hogy megkülönböztessék Puysegut marquis tiszteletől, akik e végből *experimentalistáknak* kereszteltek. Állíták, hogy az állati delejesség minden hatása, a miben Mesmer hitt, egy, az egész természetet átható delejefolyamtól származik, a pusztá akaratnyilvánítás által is előidézhető, s ha egyszer a delejező betegével közlekedésben állt, az előbbi ez utóbbira barminő, akár száz mérföldnyi távolságtól is, képes befolyást gyakorolni. Ezen emberek egyike egy delejezett betegnek megáldott állapotát így írja le:

„Ily emberben az állati ösztön legmagasb fokát éri el, a mi csak e világon helyben hagyható. A világosító ekkor egy tiszta állat, anyagi vegyület nélkül. Észlelődései egy lélekéi; Istenhez hasonló ő, s szeme a természet minden titkába behat. Ha figyelme bármi tárgyra — betegségre, halálra, barátaira, rokonaira, ellenségeire — irányoztatik, mindezeket lélekében tisztán látja, cselekvényei okát s következményeit fölismeri. Ő ekkor egy orvos, egy próféta, egy Isten!”

(Vége következik.)

## Böngészet az élet és tudomány mezején.

— *Themistokles* egy iskolában megfordulván, hol az emlékeztant tanították, mondá: én az elfeledést inkább szeretném tanulni.

— *Sokrates* a vásárban járkálván s látván az eladásra kített temérdek dolgokat, felkiáltott: mi sok dolog van a világon, a mi nélkül ellehetek.

— *Nagy Sándor* a derék Callisthenest, ki az ő istenítését ellenzette, megölette.

(Folytatjuk.)

## T Á R H Á Z.

## Kakas Márton levelei.

CXXXI. Levél. „A ploermeli búcsú.“ — „Eljegyzés lámpafénynél“ és a veszedelmes concurrentia.

A fentemlített búcsúval úgy vagyok, mint a Csiki székely, ki a Csikdombjói búcsút annyiszor hallván emlegetni az ott történő jó mulatságok felől, ráhatározta magát, hogy ő is elmenjen oda; nem lévén azonban ismerőse ahelyt, senkise hívá magához vendégségre, étlen került haza a szomszéd faluba; ott aztán felesége kérdésére, hogy milyen volt a búcsú, így szól: „Papot láték eleget, éneket is hallék eleget, de biz én egy csepp búcsút sem láttam.“ Van ebben a dalműben is sok szép ének, sok szép zene, sok szép diszitmény; de magva semmi. Egy titokszerű románcz, a búcsújárók éneke; a többi mind sokszor hallottuk már, részint Meyerbeer saját operáiban, részint egyéb dalművekben; még a „Sevillai borbély“-nak is kellett hozzá adakozni; sőt Birchpfeiffer „Tücské“-nek is áldozatul kelle hozzáadni ismeretes holdvilági arnyéktánczát. Bele van szöve a zenébe kecskecsengetyű, ásitáshang, didergésdal, vizomlás-zaj, mennydörgés, szélizégés, kacsaközörülés, a mi a jövő zenejének bámulói előtt kétségtelenül nagy bravour, és a zenészöl, ki azt kivitte, nagy virtuozitás, hanem a régi módi emberek, kik azt nem kívánják a zenétől, hogy az a természetet photographiázza, jobb szeretnének annál egy kis melodiát, a milyenekről „Zampa“, „Borgia“, „Norma“, „Sevillai borbély“, stb. emlékezetesek maradnak. Hanem hát azért a „Ploermeli búcsú“ híres darab marad, s valószínűleg behozza busásan azt az 5—6000 forintot, a mit az igazgatóságnak előlegesen rá kellett költeni.

Ugy hiszem azonban, hogy a mult szerdán színre hozott tréfás operette: „Az eljegyzés lámpafénynél“, sokkal hamarabb ki fogja magát keresni. Két nevezetes dolog fordul benne elő, egyik: hogy egy drámai művésznők ebben az operában „énekel“, két énekesnők pedig „játsszik“, mert a játékot nem igen tartották nálunk az opera kellékének. És még hozzá kell tennünk, hogy jól is játszanak; a fiatal művésznő, ki e genreből először mutatta be magát, ezuton kedvenczévé válhatik a közönségnek.

A színházat most mindcetre jól látogatják, a közönség ellen nem lehet panasz; az igazgatóság iparkodik mindenkinek eleget tenni; Egressy konservatorium alapeszméjének kezdetével van megbízva; — aztán — meg egészen más levegő is kezd lengedezni, úgy, hogy én most már a nemzeti színházat egy cseppet sem félttem.

A színház belügyei innen onnan majd csak rendbejőnek; ha pénzünk nincs is sok, van a magyarnak hitele, több mint egész — Törökországnak. Hanem fel kell említenem a nemzeti színháznak azon viszonyait, melyek a külhatalmasságokra vonatkoznak, s a mikre nem árt koronkint egy egy felderítő gázvilágítást vetni.

Budapesten a magyar nemzeti színházon kívül még van négy színház; e négy utóbbi mind német. Ezek mind nemes Budapest városai helyhatóságának pártolása alatt állanak. És énnekem ez ellen egy szavam sincs. Budapest városának németajku közönsége nem fér meg egy színházban, építsünk neki nyolczat! Ha a városi közönség birtokos és adófizető részének többsége úgy kívánja, subventionáljuk mind a nyolczat; s ha Budapest polgársága úgy óhajtja, hogy e sok német színház mind vetekedjék fényben és művészetben a kerepesuti magyarral, markoljunk a házipénztárba: arra való a communalsteuer. — De nem így állnak a tények! A budapesti német közönség annyira elfér egy színházban is, hogy az is csak úgy kong az ürességtől; a pesti házbirtokosok igen nagy többsége magyar és magyarérzelmű polgár; s a budapesti házipénztárak állapotja egyáltalában nem óhajtja a civilisatio e nemű költségeit beprotokollálva látni. És mégis négy színháza van Budapestnek német, és csak egy magyar. Ebből először is az a baj származik, hogy Buda városában magyar színművészet soha meg sem szállhat! nemhogy megtelepülhessen.

Tavaly a budai közönség kívánatára folyamodott Molnár, vidéki színházigazgató, csak tizenkét magyar előadásra való engedélyért; megtagadtattott tőle. Miért? Az illető hivatalnok, akkoriban Budapest Geszleré, ezt mondá: „majd persze! „Die Kerls“ még Budán is gyökeret akarnának verni!“ Tehát a Kerlnek, a magyarnak, nevezetes dolog volna még Budán is gyökeret verni. A folyamodót utóbb fenyegetőzve kergették ki az illető hivatalból. A nemzeti színház igazgatósága évek óta kopattja az illetők küszöbeibe avégett, hogy engedjék meg neki egy magyar nyári-színház építhetőségét; még eddig mindenünne elutasított vele. Ugyanakkor német nyáriszínházat emeltek kettőt! A pesti német színházat részvények útján igyekeznek fenntartani, ugyanakkor a nemzeti színházra nyitandó országos adakozástól megvonják a nyilvánosságot. Nagy zajt csináló külföldi színművek előadását a német színpadon megengedik, a magyarban betiltják, s csak akkor hajlanak rá, mikor amott már vékép el van kopattva (igy történt a „Ravennai viador“-ral, melyet a magyar színpadról azért tartóztattak vissza, mivel a magyar közönség majd mindenütt, a hol e szó fordul elő „germán“, azt fogja érteni „magyar“, s e helyett „római“ ezt, hogy „osztrák“). Végre a pesti német színházat Pest város helyhatósága magához váltotta a részvényesektől, ugyanakkor pedig a nemzeti színházra vetett adó 1851. óta négyeszerre lett; a mi a tagok fizetéséből egyszerre levonatik. De volna hát legalább Pest város tanácsa maga a vállalkozója a német színházaknak; de nem azt teszi, hanem keres magának egy tapasztalatlan fiatal embert, ki nagyravágyságtól ösztönözve, s vagyonságában bizva, aláírjon egy szerződést, mely őt

kötelezi a legnagyobb áldozatokkal járó erőfeszítésre, építkezésre, bernházásra, fényes kiállításra, operaszervezésre, pusztán azon dicséretes végcélért, hogy az egyesült német színházakkal azt a „solo“ kerepes-utitól lehessen keríteni. A dolognak kimeletele persze az, hogy a nagyravágó fiatal igazgató egy jó esomé előtt pénznek az árán megtanulja azt, hogy Pest városa közönsége még négy színház által sem germanizálható, s igyekszik ezentul takarékosabb lenni: a pesti kerepesi színházat persze meg nem buktatta; de az erők árverelésével mégis csak okozott néhány ezer forintnyi fölösleges kiadást.

Ilyenek a mi viszonyaink a pesti német színházak irányában. Egyfelől megvonják tőlünk a concurrentia minden helyeseltető eszközeit, letiltanak a jogos térről, másfelől szüntelen új meg új concurrentiát támasztanak ellenünk, eszközött nyujtanak, tért nyitnak az ellenünk való küzdelemre; sőt még áldozatokat is — nem hoznak ugyan, de csábítanak ahhoz a s ent munkához, mely a német elem tulsulyra hozását a magyar felett művészeti téren is bekoronázza. Reméljük, hogy miután e nemes törekvés alól minden téren ki van rántva a gyékény, ez utóbbi is elcsendesül.

Mi nem vagyunk a concurrentia ellenei, s ha egykor négy magyar színház fog Budapesten a kerepesutcaival versenyezni; szót sem emelünk ennek a védelmére.

Kakas Márton.

## Adatok Petőfi halálához.

Ugy-látszik, kutatásaink, több lelkes hazánkfia szives közremunkálásával mégis célhoz vezetnek. Minél többen szólnak a hivatottak közül a tárgyhoz, annál közelebb jutunk az eredményhez. Minden arra mutat eddig, hogy Petőfi halálát illetőleg Lengyel József urnak mindjárt első felszólalásunk alkalmával közölt előadása (III. szám) járt legközelebb az igazsághoz s ha van még némi homály, ez leginkább a költő „külön sirját“ illeti, melyet mult alkalommal Gobóczy Károly ur említett. Ezuttal három tudósítással szolgálhatunk, melyek mindegyike a IV. helyen közölt névtelen kolozsvári levél azon állításának czáfolatával foglalkozik, hogy a levél írója Petőfivel „a segesvári csata után“ találkozott; s ezáltal szintén a Lengyel ur adatait támogatják. E levelek írói teljes avatottsággal szólnak a tárgyhoz:

## VIII. Barabás Károly második levele.

Márkosfalva, nov. 12.

Petőfinek Segesvár alatt történt halála feletti hitem várnégyszögöt, a Kolozsvári levél nyitányának olvastával örömemben szinte feladám, de tovább olvasva, már a negyedik s azt követő sorokban — daczára a tisztelt szerkesztőség azon megjegyzésének, hogy legkisebb oka sincs az író hiteleségén kételkedni — oly állítások merültek fel, melyek eleven emlékezetem, s falumbeli Mihály Elek barátom jegyzései szerint, az akkori időben történetekhez, nagyon hitelenek — vagy hogyis fejezzem ki magamat, hogy az író meg ne sértsem? kitől, ha valami nagyur lesz, kétszeresen kérek engedelmet, egyszer, hogy rangjához illőleg nem czimzem, mászor azért, hogy vicefrájer létemre állítását megczáfolni bátorodom.

Bármily körülmények közt élünk a jelenben, a tárgy méltósága igényli, hogy nevünket ne titkoljuk, midőn tanuképen nyilatkozunk, mert itt csekély véleményem szerint, nemcsak az a kérdés, mint más vitatkozásnál, hogy mit mondunk? hanem az is, hogy ki mondta?

Midőn a kérdéses levelet elolvastam, a magyarnak azon nemes tulajdona jutott eszembe, hogy a kit igazán szeretve tisztel, azért élni halni kész, s ha hallja, hogy nincs többé, azt semmiképen sem akarja elhinni. — Így vagyunk a közelebbi legnagyobb magyar halottunkkal is; országosan sirattuk meg s temettük el, mégis azt hiszik sokan, hogy él, s helyettes szegény öreg inasát lötték meg. — Így vagyunk Bessel is, rég nyugszik már, mégis azt hiszik sokan, hogy az a híres Garibaldi nem lehet más, mint Bem; mert csak őt nem járhatta a golyó. — Ezen kegyelet csalta meg talán a kolozsvári levélíró emlékezetét is, s szorított kezet a segesvári csata után, Petőfivel, — mely eset ha valósággal megtörtént, az a segesvári csata előtt volt, mert akkor nemcsak a kolozsvári levélíró, hanem mások is sokan láttuk, hogy elutazott.

De nem fárasztom a tisztelt olvasó becses figyelmét az efféle kitérésekkel, a tárgyhoz szólok, még pedig nem hallomásból — mint ezt a minap tévém, — hanem mint a Bánságból Erdélybe a Borgói táborhoz viaszparancsolt, s 1849. évi július 22-ik napján Szász-Régenbe a Damaszkini ezredes parancsnokságához megérkezett, s másnap, azaz 23-án a Régeni hidnál agyufedezeten volt Mátyás-huszárad őrmestere. — Ezen nap máig is eleven emlékemben van, mivel akkor oly időtöltésbe elegyedtem volt, hogy a szórakozás közben csakómat is ott felejtettem. Szász-Régentől Erdő-Sz.-György felé hátráltunk, innen július 26-ik napján (s ezt jól megjegyeztem kérem), Vásárhelyre megérkeztünk; — másnap, volt királyi táblai ülnök mlgs Balla Mihály urnál tisztelkedni jártam, (mint a kinél három évig irnokoskodtam volt). A tisztelt ur igen szivesen fogadott, s a közelebbi vasárnapra ebédre parancsolt, de én — minthogy nem tudhattam, meddig lehetünk Vásárhelyt, nem ígérkeztem, mire azt mondta: „nohát minden nap jön hozzám ebédre, mig itt lesznek!“ — Használtam is az alkalmatosságot s vasárnap is, azaz 1849. július 29-ik napján is ott ebédeltem. — Ebéd után az utcára kimentem s más két bajtársammal találkoztam, holmiről szót váltottunk; egyszer csak

sebesen elhalad egy szekér mellettünk két ismeretlen tiszttel. „Kik lehetnek ezek?” kérdők a felénk közeledő, kistermetű s jóformán barna fiatal gyalog tiszttól. „A ki jobb felől ül, az Petőfi Sándor!” felelt a tisz. Erre mindnyájon felkiáltottunk: „Ejnye, az angyalát! hogy nem tudtuk, hogy itt van? megismerkedtünk volna vele.” — A másik tisztnak is megmondta nevét, de azt számba sem vettük. Nekem nagy gyanum van, miszerint azon gyalog tiszttól, kitől kérdezősködtünk, épen maga a kolozsvári levél írója volt.

M.-Vásárhelyt voltunk 30-án, 31-én s augusztus 1-ső napján is, a mikor is azon szomorú hír terjedt el, mikép a segesvári csatát elvesztette Bem, maga is egy pocsolyába lovasból belé esett s úgy menekült. — Mihelyt ezen hírt hallottam — minthogy rokonom Lőrincz őrnagy sorsa érdekelt — felsiettem a főhadiszállásra, hogy tudakozódjam róla, de Bemet épen akkor fűrésztették ki a sárból, s amiatt személyesen nem láthattam, Lőrinczet sem láttam sehol. Miután jó darab ideig várakoztam s még sem bocsátottak be, azon hirrel, hogy nagy csata volt Segesvár alatt s istenes ember, ki megmaradhatott, szállásomra visszamentem. Alig fűrészték ki Bemet ma a sárból, már másnap, azaz augusztus 2-án, a vallott kudarcot megboszulandó, a tábor egy részét Gálfalvának, a más Tordának indította. Én a Torda felé indított csapatot mentem, s a mint láttam, a parancsnokok is mind jöttek. — *A kolozsvári levél pedig azt állítja, hogy augusztus 5-én is még M.-Vásárhelyen voltak a főhadiszálláson parancsvétel végett, de hogy ezen állítása tévedésen alapul, bizonyítja elől említett barátom naplója, miszerint Bem tábornok 1849-be augusztus 5-ik napján Szebennél az oroszokat keményen megverte, s Szebent másodszor is bevette, de másnap, azaz 6-án az egyesült orosz erők Bemet ismét kivertek Szebenből. Már pedig, hogy Bem tábornok ugyanazon egy nap, M.-Vásárhelyen parancsokat osztogasson, Szebent is bevegye, physikai lehetetlenség. Igaz, hogy Bem sokat tett olyant is, mit lehetnek hittünk, de a mindenütt jelenvalóság isteni tulajdonával ő sem birt.*

A fennebbiekből világos levén, mikép a kolozsvári levél íróját emlékezete megcsalta, midőn azt állította, hogy Petőfit a segesvári csata után öt nappal látta, azt hiszem, hogy ezen levél is a Petőfi halálához inkább, mint életéhez tartozó adatok közé sorozható.

Tudósításomat azon reménnyel zárom be, hogy midőn még az orosz is elesett tábornokának emlékoszlopot emelt, a magyar is örökíteni fogja emléket annak, ki neki annyi élvezetet szerzett s annyi szellemi kincset hagyott hátra művében, s kit én nem adtam volna, a mennyi a világon tábornok van. — *Barabás Károly, invalidus vicefrajter.*

### IX. Dáné Károly levele.

Hátszegvidék, Demus, nov. 12.

A Vasárnapi Ujság 45-ik számában közölt, Petőfit illető kolozsvári névtelen levelet nem hagyhatom némi észrevétel nélkül. Az ezen levélben kimondott állítás egyelőre nagy fontosságúnak látszik s képes lenne, a Petőfi haláláról elterjedt általános véleményt egyszerre megdönteni, ha az, mint meg vagyok győződve, egy kis datumbeli tévedésen nem alapulna. Míg ezt kimutatni az igazság érdekében megkísérteném, engedje meg ön, egy pár szót szólanom a segesvári csatáról.

Ezen végzetes ütközetben én is, mint tüzér, résztvettem, s hogy nem osztám társaim sorsát, egyedül azon körülménynek köszönhetem, hogy ütegemnek a harcban résztvett ágyú a csata derekán elrepedvén, velők a Fehéregyház felül (az első falu Segesváron felül a Székelyföld felé) állott tartalékhöz utasítottam. Itt több szemtanutól hallottam, hogy Petőfi közvetlenül a katasztrófát megelőző percekben azon helyen járkált gondolataiba mélyedve, hol őt sz. kereszturi orvos Lengyel ur látta; (lásd Vas. Ujság 42. sz.) azon helyen, mely legelőbb ki volt téve a nagy tömegben előtört elenséges lovasság rohamának s honnan nem volt menekülés egy gyalog számára, mint Petőfi volt. S midőn a veszély láttára ezt azzal kísértette meg, hogy futással érje el a már sebesen visszavonuló tartaléksereget, a bizonyos halálba rohant; mert egyszerre jobbra és balra elterülő szénarétek és ugárföldek közt találta magát, melyek sehol menhelyet nem ígértek. Pedig azon perczen a balról rohanó lovasság elzárta a visszavonulást, míg az országuton elészaguldók dsidái kegyelem nélkül osztották a halált, kiknek jobb futói még a már jó tova haladt tartaléksereg utórészit is beérték. Tehát, fájdalom! több mint valószínű, hogy a felejthetetlen költő itt találta kora sírját. A helyet könnyű megtalálni: egy nagy sír domborul az út mellett, mely mindig nő az utazók kegyeletos figyelme miatt, mintha éreznék, hogy az nem elég nagy, a nagyszerű vesztés méltó jelölésére.

S most visszatérek a fenemlített levélre. Tudósító ur azt írja, hogy augusztus 5-én Petőfit a Bem m.-vásárhelyi főhadiszállásán látta s onnan Kurzzal utazott volna el a Székelyföld felé. *Ez datumbeli világos tévedés, mert sem Bem, sem a magyar sereg nem volt augusztus 5-én M.-Vásárhelyt. Ugyanis a segesvári csata július 31-én történt. Bem azon nap késő este hozatott Kereszturra; mert a visszavonulásakor Héjjasfalva mellett lovával együtt egy malomárok iszapjába dölve, több huszár vette ki hosszasan idő után. Kereszturról, régibb sebei bekötözése után, még azon éjjel Vásárhelynek indult, itt átvéve a Beszterczétől oda visszavonult Damaszkín-féle hadosztályt, csepp megállapodás nélkül Medgyesen keresztül augusztus 4-kén már Szeben alá ért, azt bevette; de már 5-én újra elvesztvén, sebes visszavonulásban volt Déva felé (lásd Kőváry „Erdélyi régiségek“ 89. l.) Tudósító ur tehát aug. 5-én nem láthatta Petőfit Vásárhelyt, hanem meg vagyok győződve, láthatta akkor, midőn Petőfi csakugyan Vásárhelyről az öreg kíséretében a segesvári csatára indult. Emellett szól különösen azon körülmény, hogy a tisztelt tudósító ur Petőfit Kurzzal látta elutazni Vásárhelyről,*

mert épen az Egressy ur leveléből bizonyos, hogy Petőfi midőn Vásárhelyről a segesvári csatára ment, Kurzzal utazott. Semmi osoda egyébiránt, ha tisztelt tudósító ur 11. év után ez elutazást a segesvári csata után történnék hiszi. Hanem hogy ezen tévedést Kálnoky Dénes gróf még hitelesebben felfogja világosítani, semmi kétségem. S ekkor a történet bátran oda teheti Petőfi életrajzába: **Meghalt a csatáéren Fehéregyház mellett 1849. július 31-én,** (mert nem a segesvári, hanem a fehéregyházi határban történt.)

S midőn ez történelmileg ki lesz mondva, egy szent kötelesség marad hátra a hálás nemzedéknek. Nem is kell kimondanom, minden igaz kebel tele a gondolattal: *Emléket a drága sír fölé!* Isten mentsen, hogy az én gyenge szavam felszólítás akarna lenni. Ezt tegyék azok, kiknek szavuk méltóbb a nagy költőhöz, s elhangzik e hon minden zugába. Én az esetre csak egy pár igénytelen szót akarok intézni székely testvéreimhez. Igen, székelyek, ne feledjétek, s büszkén gondoljatok rá, hogy Petőfi irántatok a legőszintébb rokonszenvet érezte. Nem egyszer mondta, hogy regényes bérceink közt fog letelepülni, ha majdan a harc vézei lenyugosznak. Én érzem, hogy a kezdeményezés kötelessége a mienk. Hiszen bérceink közvetlen szomszédságában aluszsa örök álmát és pora a közös sírban nem elhullott testvéreinkével vegyült-e össze! Helyén lenne, ha ezen ügyet tekintélyeink valamelyike tenné magáévá.

Dáné Károly.

### X. Egressy Gábor újabb felszólalása.

A Vasárnapi Ujság 42-ik számában közölt kolozsvári levélre, Egressy Gábor, a Magyar Színházi Lap 47-ik számában, a következőt jegyzi meg:

„Legyen szabad e levélre némi észrevételeket tennem. Én azon meggyőződésben vagyok, hogy e levél írójának az időre nézve tévedésben kell lennie. A segesvári csata után Petőfit Marosvásárhelyen, Bem ottléte alatt nem láthatta senki; ez az én meggyőződésem. Én őt ez időben minden nap, csaknem minden órában kerestem, miközben nem egyszer fordultam meg a főhadiszálláson is. És ha ő M.-Vásárhelyen barátai közül valakivel találkozni kívánt a segesvári csata után, úgy én egyike voltam azoknak, minden bizonnyal. Aztán Petőfit ekkor nem lehetett mint *századost* mutatni be, miután Bem őt őrnagynak nevezte ki, már jóval azelőtt. Budavár ostromakor, midőn Klapka Petőfit a Svábhegyen elfogatta, vele azonban ugyanakkor nemesen kibékült, ő már őrnagy volt. — 1849. júliusában Erdélybe mentünk, ő ekkor másodizben. — Posztó egyenruhája, mi tiszti rangját mutathatta vala: nem volt, az igaz, és hogy azt Maros-Vásárhelyen azonnal megrendelte, mielőtt odaértünk, annak egy szomorú oka is volt. Mikor a Moldvából visszatérő Bemmel Bereczken találkoztunk, és vele Udvarhelyen át M.-Vásárhelyre mentünk, utközben egy állomáson Petőfi szomszjas levén, egy udvarba megy, hol kutat látott. Az udvaron tüzerek voltak. Hogy, hogy nem: Petőfibe egy cseh tüzemester beleköt. Petőfi őt rendre utasítja, főlemlitve tiszti rangját. Hanem erre a cseh, a ki egy kissé ittas volt, a vászonattilás őrnagyot még durvábban sértegeti. Erre megérkezik egyike saját tisztjeinek, a kit Petőfi előhívatott, a tüzemestert befogatja, s a dologról Bemnek jelentést tesz. Másnap e tüzemestert föbe lötték, bár Petőfi mindent elkövetett, hogy az öregtől számára kegyelmet eszközöljön. Ha nem családom, *Lőrincz* őrnagy volt az is, a ki a segesvári csata után Petőfi Sándor őrnagy egyenruháját tőlem átvette, ugyanazon időben és ugyanott, a melyben és a hol a kolozsvári levél írója, állítólag Petőfiel találkozott.”

(A fentebbi leveleken kívül több oly közlemény is érkezett kezeinkhez, melyek ismét adatul kívánának szolgálni Petőfi — életéhez; de mind oly határozatlan mendemondákon alapulnak, hogy jónak látjuk, azokat ezuttal még, bővebb adatok beérkezteig, visszatartóztatni. Fájdalom, e részben nem látunk legkisebb reménysugárt sem!)

### A magyar Akademia palotája.

— (Ujabb kimutatása) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a magyar Akademia számára beküldött hazafiúi adakozásoknak.

XXXVI. közlés: Székesfehérvárról Kuti Márton 6 ft. — Enese (Győr) kettős megyegzőről többen, Enessey Kálmán által 39 ft. — Halmiból többen, Egry Lajos által 65 ft. — Nyíregyházáról S. Julia 20 ft. (ebből a tőkére 10 ft.). — Összesen 130 ft.

Az eddigi I—XXXVI. közlésekkel együtt: 13,470 ft. 10 kr., 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 106 cs. arany, 21 kétpftos tallér, 1 orosz tallér, 3 ujftos, 140 huszas, 14 negyedftos, 1 tizes, 1 darab 100 pftos és 10 db. 20 pftos nemzeti államkölesön-kötelezvény.

— (Részletes kimutatás) a fentebbi adakozásokról, melyekhez többen járultak: *Enesén*, nov. 12-én Takács László urnál kettős megyegző tartatott. Éltették az uj párokat, éltették a hazát, s mindnyájokban az a kedves érzés támadt, hogy e megyegzőből azt a kedves emléket vigyék el magukkal, hogy jól mulattak, jót is tettek. A magyar Akademia házára a jelen voltak 39 ftot adakoztak. Az adakozók nevei:

A magyar Akademia házára adtak: Enessey Kálmán 10 ft., Enessey Sándor 5 ft., Eöry István 3 ft., Horváth Károly tanító 20 kr., Kovács György 1 ft., Bogner Károly 1 ft., Tüskés Bálint 1 ft., Kozma Bálint 1 ft., Eöry Mihály 50 kr., Soos Dániel 1 ft., Böröcz 1 ft., Gyapay Kornél 1 ft., Patheó Péter 2 ft., Nagy Mihály 1 ft., B. K. 50 kr., M. L. 10 kr., V. L. 50 kr., M. B. 10 kr., Enessey Freyler Louiza 5 ft., Győri Jánosné 1 ft., Döbrentey Ferencné 1 ft., Eöry Zsuzsanna 10 kr., Kovács Zsófia 1 ft., Hetvényi István 1 ft.

Halmiból 65 ft. gyült össze az Akademia számára, melyhez járultak: Fogarasy Sámuelné 5 ft., Fogarasy Pál 5 ft., Egry Károly 3 ft., Lator Györgyné 2 ft., Csaók Bálint 5 ft., Kovács Lajos 5 ft., Ferenczy Lajos 5 ft., Egry Lajos 5 ft., Bodnár László 2 ft., Fényhalmy Antal 5 ft., Nagy János 1 ft., Ráthonyi Károly 10 ft., Markovits Jakab 1 ft., Hers Israel 1 ft., Somody Zsigmond 2 ft., ifj. Jörös Lajos 7 ft., Dömök Elek 1 ft.

# Vasárnapi Ujság 48-ik számához 1860.

## Naptárirodalom 1861-re.

Naptáraink soha sem örvendettek oly nagy virágzásnak, mint az utóbbi tíz év alatt, s a szépirodalmi részszel összekapcsolt naptárak mind jobban kiszorítják a pusztán közhasznú czélra szerkesztetteket; és méltán, mert az irodalom ez ága hatalmas eszköz arra nézve, hogy a néppel az olvasást megkedveltesse, s többre vágyóvá tegye. Sok magyar családot tudunk, kiknek egész könyvtárak az évenkénti naptárból állott, s az a csekély szépirodalmi rész, mi ezekben foglaltatott, gerjesztette fel bennük a több szellemi táplálék utáni vágyát, s most már az irodalom legbuzgóbb pártolói. — Az 1881-ki naptárirodalom ismét bő természettel áll elő, ezek egyenkénti rövid ismertetését akarjuk adni.

1) **Tárzanaptár**, szerkeszti *Girókuti*. Kazinczy Ferencz arczképével, kiadja Heckenast G. Parányi kisdéd alakban, a gyémánt-kiadások mintájára, finom velinpapíron. Tartalma: Csillagászati naptár. Az európai uralkodók életidejük szerint. A magyar Akadémia alapítói és az 1000 fton felül való újabb adakozások. Magyar divat, Kakas M.-tól. Az alföld, Lisznyaitól. Nehány jóízű adoma.

Az összeállítás ügyes; kinek ily kisdéd zsebbe való naptárra van szüksége, a Tárzanaptárt bátran ajánlhatjuk. Ára 80 kr.

2) **Hölgnaptár**, szerkeszti *Jósika Julia*. Gróf Széchenyi Istvánné szül. Seillern Crescentia arczképével. Fölötte díszes kiállítás. Tartalma: Csillagászati naptár. Miss Nigthingale életírása. Bethlen Gábor erdélyi fejedelm udvartartása. A két vörös sapka, beszély. Fekete csütörtök, vázlat Ausztráliából, Howitt után angolból Lady Mary Wortley Montagu utazásából töredék. Valami az öltözetről. Egy kis gyógyszerár, gyakoribb kör-esetekre. Közhasznú rovat. Jósika Julia neve sokkal ismertebb és tekintélyesebb hölgyközönségünk előtt, hogy sem ajánlásunkat igényelné. E naptár is az ő finom ízlését s nagyhasznú élettapasztalatait tartalmazza. Ára 80 kr.

3) **Bolond Miska**, szerkeszti ő maga. Kiadja Heckenast G. E humoristikus naptárt igen jól ismeri már a közönség, s annak idején ugyancsak elkapkodta. Mi hát csak azt ismétljük, mi már e lapokban mondva volt rá: hogy még bolondabb mint az előbbie. Telides tele képes magyarázatokkal, melyek a dolgot még kézzelfoghatóbbá teszik. Ára 80 kr.

4) **Fekete leves**, humoristiko-satyrikus naptár, szerkeszti Bús Vitéz. Kiadja Ráth Mór. A képeket rajzolta *Jankó*. Fiatal írónk első ilyen műv. válogatása. Éles, kiméletlen gúnnyal van telve, minden tekintet nélkül személyekre és dolgokra. Az élczek sikerültek, az illusztrációk hasonlóképen. Mindenesetre ez évben megjelent legjobb humoristikus naptárainkkal vetekedik. Ára 80 kr.

(Folyt. köv.)

## Irodalom és művészet.

+ (*Almás Tihamér*) ily czimű elbeszélésre nyit előfizetést: „A mit a szerek meg nem gyógyítanak.“ A munka 12—14 ivre fog terjedni, néhány illusztrációval lesz díszítve, s újévre jelenik meg. Előfizetési ára 1 ft. Beküldendő dec. 10-ig, bérmentve a szerzőhöz (3 korona-utca 12. sz.)

+ (*Csokonay-album*.) Kulini Nagy Benő megrendelési iverket bocsátott ki egy általa szerkesztett Csokonay-albumra, melynek tiszta jövedelme Csokonaynak életnagysága bronzszobrára fordítatik. A Csokonay arczképével díszített, husz ivre terjedő album megrendelési ára 2 ft. s új évre fog megjelenni. A megrendelések f. évi dec. 20-ig a szerkesztőhöz Debreczenbe küldendők.

+ (*Paulikovics Lajos*) jelenti, hogy Sarkadi „Vésznepok“ czimű regénye néhány ivvel többre terjedvén s eszerint a nyomtatás körüli munkálatok több időt igényelvén, regénye csak december hó elején jelenhetik meg. Addig is az előfizetések elfogadhatnak.

+ (*Zajzoni „Börtöndalokra“*) hirdeti előfizetést. „Multkor végeztem be — írja a szerző — legkomolyabb iskolámat és mindazt, a mit ott tanultam, most a t. közönséggel is szándékozom tudatni. Evégből hirdetek előfizetést a „Börtöndalokra.“ Tanulmányom álarozozva van. Ezt az idők és viszonyok hozták magukkal, de a gondos olvasó azért könnyen kitalálhatja a valódi alakot, az igazi értelmet.“ A mintegy 10—12 ivnyi munka előfizetési ára 1 ft. A pénzke a „Családi Kör“ szerkesztőségéhez (hajó utca 8 sz.) mielőbb beküldendők, mert a könyv megjelenése január hó közepére van kitűzve. Tíz előfizető után egy tiszteletpéldány jár.

+ (*Uj regények*.) Királyi Pál „Az utolsó görög császárné“ czimű két kötetes regényt írt. Szegfi Mór is szorgalmasan dolgozik egy népies regényen.

+ (*Reményi-émlékkönyv*.) Vahot Imre „Reményi-émlékkönyvet“ fog kiadni, melyben a jeles művésznek a két testvérhonban tett körutját írja meg.

+ (*Az „Egri Értésítő“*), mely eddig hetenként kétszer jelent meg, december elejétől kezdve heti lappá változik, s azontul minden vasárnap egész iven fog megjelenni. Ezen átalakulás következtében az előfizetési árak is megváltoznak, úgy hogy  $\frac{1}{4}$  évre 85 ujkrall,  $\frac{1}{2}$  évre 1 ft. 60 krall, s egész évre 3 ftal lehet előfizetni.

— (*Vida József*) tisztelettel értesíti előfizetőit, hogy „Nemzeti Koszoru“ czimű munkája e hó végére, a mint ígérte volt, okvetlen meg fog jelenni, a mikor aztán a példányok szétküldését lehető gyorsasággal eszközöndi. A könyv megjelenéséig szerző még folyvást fogad el előfizetéseket, azontul pedig a magasabb bolti ár fog beállni.

+ (*Jókainé közelebbi jutalomjáték*) Tóth Kálmának „Egy királyné“, czimű jutalmazott drámáját választotta.

+ (*Szegeden a Dugonics-szobor javára*) a nyár folytán két műkedvelői előadás volt, melyeknek összes tiszta jövedelme 343 ft. 21 kr. Ez összeg a szegedi takarékpénztárban van letéve.

+ (*Czáfolat*.) A lapokban elterjedt azon hirt, mintha *Csengeri Antal* most egy új politikai lapot akarna kiadni, a „P. Napló“ valótlannak mondja. E helyett azonban több más magyar politikai lap tervezését említhetjük.

+ (*Molnár György szinigazgató*) a Kisfaludy-Társaság alaptökéjének gyarapítására Szegeden f. hó 12-én előadást rendezett, s ennek egész tiszta jövedelme, mely a pénztárnál külön tett adakozásokkal együtt 75 ft 50 kr, már rendeltetése helyére érkezett.

+ (*A műtárlat jelen havi kiállítása*), a sorsolásra megvettekkel együtt, 88 művet számlál. Feltűnő köztük a sok arczkép.

+ (*Fiók-műkiállítások*.) A pesti műegylet részéről közzétetik, hogy igazgató választmánya f. hó 12-iki ülésében felsőbb engedély folytán azt határozta, hogy a sorsolásra megvett festményeket, valamint általában mindazokat, melyek a pesti műtárlatban közszemlére már ki voltak állítva, vidéki városokba kész elküldeni, fiókkiállítás rendezése végett, azon esetben, ha valamely helyről annak eszközlése iránt akár a kaszinó, akár egy e végre alakuló társulat, akár magános vállalkozó ajánlkozzalag jelentkezik. Az ily vállalkozó tartozik viselni a vidéki műkiállítás minden terheit és költségeit, nevezetesen a festmények szállítási és kiállítási költségeit; továbbá, minthogy a festmények a műegylet megbizottjának felügyelete alatt szállítatnak vidékre, ezen felügyelő uti költségét odamenet számítva, s emellett 1 ft 50 kr éllemezési napidíját az odautazás és kiállítás egész tartama alatt. Ezen költségek fedezéseül a vállalkozónak következő hasznok engedtetnek: a) a kiállításnál szedendő belépti díjak; b) a magánosok által megveendő képek árából tíz százalék. A vidéki kiállítás egy-egy helyen 3—4 hétig tart; festményeknek egyik vidéki kiállításból más helyre való szállítását ez utóbbi helyről jelentkező vállalkozó viseli; az utolsó kiállítás helyéről Pestre vissza a műegylet szállítja a festményeket. Ily kiállításra vállalkozás f. évi dec. 10-ig a műegylet igazgató választmányának bejelentendő, mely azután a részletesebb határozatokat s szükséges intézkedéseket megteendő, s azokról az illetőket tudósítandja.

## Egyház és iskola.

+ (*Az egyetem templomában*) f. hó 18-án tartatott meg az ünnepélyes „Veni Sancte.“ Az ifjúság dalárdája az istenitisztelet alatt a Hymnuszt is énekelte.

— (*A pesti magyar reáltanoda*) ünnepélyes megnyitása vasárnap nov. 25-én délelőtt 10 órakor menend véghez a főreáltanodai épület (zöldkert-utca) 2-ik emeletében, melyre a tanügy minden barátja hazafiai üdvözléssel meghívatik. — *Ney Ferencz*, a magyar reáltanoda igazgató tanára.

b.— (*A pesti izraelita elemi főtanoda tanítói kara*) nov. 15-én elhatározta, miszerint pesti iz. elemi főtanodában minden osztály kultáblátskaja, a tan- s órarend, valamint a névsorjegyzékek magyar nyelvre irassanak át, a gyermekek tanítás előtt s után magyarul imádkozzanak; a negyedik osztályban a földrajz s hazai történelem már e tanév kezdetétől magyarul adtván elő, a mennyiségtan is minden osztályban, a menyire csak lehet, e nyelven adassék elő.

+ (*A pesti zsidó község előjárói*) mind az istenitiszteleten, mind a nyilvános iskolákban a magyar nyelv behozatalát rendelték el.

## Közüintézetek, egyletek.

+ (*Az erdélyi Múzeum-egylet*) Kolozsvárott, f. hó 12- és 23-án tartja meg ez idei közgyűlését. A gyűlés tárgysorozata következő: 1) Elnöki megnyitó beszéd; 2) Titkári jelentés az igazgató-választmány évi működéséről; 3) Előterjesztése a pénztári számadásnak és a jövő évre készített előleges költségvetésnek; 4) A Múzeum-igazgató jelentése a Múzeum állásáról általán és a természeti gyűjtemény állapotáról külön; 5) A könyvtárnok jelentése a könyv-, érem- és régiségtár állapotáról; 6) Az építkezési tervek előterjesztése, és felettök való végleges határozás; 7) Indiványok; 8) A választmány 4 tagjának kisorsolása és helyettök 4 új tag választása. A gyűlés első napján d. u. 4 órakor tudományos felolvasás. — Egyuttal felkértenek az igazgató-választmánytól felszólított gyűjtő urak, hogy a hozzájuk begyűlt pénzeket és muzeumi tárgyakat mielőbb beküldeni sziveskedjenek; épen úgy a t. cz. aláírók, a kik ígérteket még be nem váltották, hogy önként elvállalt köteleességüket minelőbb teljesíteni ne sajnálják, annál inkább, mert az egylet névkönyvének szerkesztése, valamint a tagsági oklevelek kiadása e késedelem által meg van akasztva.

b.— (*A budapesti orvosegylet*) nov. 10-én tartott gyűlésében dr. *Bens Ferencz*, mult évben elhunyt *Eckstein Frigyes* érdemteltjes ügytársa felett emlékbeszédet tartott.

△ (*A magyar kertészeti társulat*) nov. 10-én tartott közgyűlésén meglepetve értesültek a tagok, az egylet elnökének és az igazgató-választmány több tagjának lemondásáról. — Sokat vitatkoztak annak okáról, hogy az egylet oly nehezen közeledik kitűzött céljához. Végre e baj orvoslására el-

határozták: jövő dec. 15-én közgyűlést hívni egybe; fölkérni az elnök urat s az illető választmányi tagokat, hogy hivatalukat folytassák még tovább is. Két bizottmányt is neveztek ki, melyek egyike az egyleti alapszabályokat fogja átnézni, s hol kell, módosítani; másika pedig azon vádakat vizsgálja meg, melyeket az egylet egy tagja az egyleti titkár ellen emelt.

⊙ (A pesti kaszinó tagjainak száma) annyira szaporodott, hogy nagyobb szállásról kell gondoskodni, s el is határozták egy ilyen felvételt.

b. — (A gróf Ráday-család péczeli könyvtára.) E nagy jelességű könyvtárt egykoron az országgyűlésen a karok és rendek 40,000 ezüst forintot a nemzet tulajdonául megszerezni határozták. — Albrecht Ö. cs. kir. Felsője szintén tétetett előkészületeket e könyvtárnak a magyar nemzeti Múzeum számára megszerzése végett. — Sőt magára vonta ez európai nevezetességű könyvtár a külföldi figyelmét is és külföldi könyvkereskedők azt megszerezni igyekeznek. — De mivel e könyvtár, különösen a magyar protestans egyház multja történetére nézve megbecsülhetetlen kincs, azért a pesti prot. főiskolabeli bizottmány, lépéseket tett, hogy e könyvtárt a magyarhoni ev. ref. egyetemes hitfelekezet tulajdonául, s a pesti prot. főiskola használatára megszerezhesse. — A vallási buzgalomról s hazafiságról egyaránt ismert Ráday-grófi család értesülvén e szándékról, azonnal késznek nyilatkozott a már egyszer megajánlott 40,000 ft-nak fizetéséhez felerészben járulni, azaz: a könyvtárt 20,000 ezüst forintért átengedni. Ezután a pesti ev. reform. főiskola bizottmánya kötelességének ismerte hitsorsosait ez ügy fontosságára figyelmeztetni s adakozásra szólítani fel. E felszólításnak lett is eredménye, mert a magyarországi 4 h. h. egyházkerületből s Erdélyből nov. 1-ig az egyházaktól s egyesektől adakozásként befolyt készpénzben 8013 ft. 58 kr. megajánlatot 2600 ft. 8 arany, fél tallér 1 államkötelezvény, mi mindössze 10,613 ft. 58 krt. 8 aranyat, fél tallért s 1 államkötelezvényt tesz ki. Tehát a könyvtár árának és szállítási s föllállítási költségeinek mintegy fele megvan, s remélhetőleg azon buzgóság, mely ekkora összeget összehozott, a hiányzó részt is elő fogja még teremteni, mert e becses könyvtárnak hazánk részére megmentését s Pesten a központon megnyitását általában minden hazafinak óhajtanania kell.

b. — (A miskolci közkórházban) főnállása (1856) óta az összes beteg szám egy negyedét tébolyodottak képezik. Így eleinte 24 beteg közt 6, most pedig 100 közt 24 elmebeteg van gyógyítás vagy ápolás alatt. Azért a kórházhoz egy külön osztályt építettek 6 szobával, melyekben s a fűtető tornácson 32 elmebeteg elfér.

### Közlekedés.

+ (A dunai gőzhajózási társulat részéről) közhírré tétetik, hogy az idei utolsó gyorshajó Pestről Galacra f. hó 26-án, s Galacra Pestre f. hó 23-án indul. Az utasszállító-hajók, míg az idő engedi, folyvást járnak fognak.

b. — (Uj táviróállomás) létesült Erdélyben Fogarason, korlátolt napi szolgálattal.

### Mi újság?

+ (Gyászmise Vörösmartyért.) Halhatlan költőnkért f. hó 19-én, mint halála napján, a ferencziek templomában ünnepélyes gyászmise tartatott, melyen a költő özvegyén és családján kívül tisztelői, különösen a fővárosi fiatalok, nagy számmal voltak jelen. A gyászmise végeztével az ifjuság a „Szózat“ három első szakaszát énekelte el.

+ (Markó Ferencz +.) Kitünő tájfestésűnk Markó Ferencz, Pestre érkezett távsürgöny szerint, f. hó 19-én meghalt. A boldogult már hosszabb idő óta szívbjában szenvedett, s valószínűleg az okozta halálát; mely azonban csak testi életének vetett véget: szelleme élni fog remek festményeiben mindaddig, míg az emberek keblében a szép iránt fogékonyság lakik.

+ (Fölmentések a katonai szolgálat alól.) A bécsi, prágai, lemergi, brünni, budai és gráci polytechnikumok rendes nyilvános növendékei, ha feddhetlen erkölcsi viseletök mellett tanulmányaikból kitünő osztályzatot mutatnak ki, a katonai fölmentések végleges szabályozásáig, a katonai kötelezettség alól fel vannak mentve.

△ (Eszterházy Mihály grófnak) visszaadák a kamarási kulcsot és a Leopoldrend kiskeresztjét, melyeket tőle az 1848-ki eseményekben részvét miatt elvettek.

+ (A budai községtanács) Majláth György tárnokmester ur ő excellenciájának megérkezése, hivatalos működésének megkezdése s Budán történt állandó meglepedése fölötti öröme tanúságul, f. hó 17-iki ülésében egyhangulag elhatározta, a városházát egy hétig nemzeti zászlókkal feldíszíteni.

+ (Pestvármegye), a gr. Károlyi István főispáni helyettes urnál tartott konferenzia határozata folytán, f. évi dec. 1-én tartandja első közgyűlést, melyet nov. 29-én egy előkészítő tanácskozmány fog megelőzni.

+ (A kir. személynököknek) 1851-ben a kuria-épületből eltett arczképei e hó 15-én, mint a „P. N.“ írja, ismét visszahelyeztettek.

+ („Petőfi-kör.“) A pesti egyetem s polytechnikumi lelkes fiatalok hirszerint „Petőfi-kör“ cím alatt társalgási együletet szándékozik alapítani, melyben nemesebb szellemi élvezetek közt feladatául tűzé ki minden oldalról önkiképzését.

+ (Pesten egy harmadik kaszinót terveznek), mely hirszerint „közösnépkaszinó“-nak fog nevezetni. Az aláírások már kibocsátvák, s mihelyt 300 aláíró lesz, a kaszinó megalapul, s a felsőbb engedély ki fog kéretni.

⊙ (Pesten az egészségügyi állapot) javulására mutat, hogy a Rókus kórházban 80 ágy üres. — Sokan ezt is az előbbi rendszer megváltozásának tulajdonítják.

+ (A hivatalos „Pest-Ofner Ztg.“), mint mondják, nemsokára meg fog szünni.

— (Az Akademia palotájának építése ügyében.) Bécs. nov. 9. A Vasárnapi Ujság f. évi 45-dik számából sajnosan esett értesülnünk, hogy az Akademia palotája tervének elkészítésére a kilátásba helyezett általános pályázámellőzésével csupán két építész s egyik jeles régészünk szólítottak fel. Teljes mértékben osztjuk a t. szerkesztőség ez érdembeli azon megjegyzését, miszerint szükségesnek látja, hogy a közönség az Akademia e határozata iránt mielőbb felvilágosíttassék. — A palotához mi is járulván filléreinkkel, szabadjon ez ügyhez a legtisztább szándékkal röviden hozzászólanunk. — Szerintünk az illető t. bizottmánynak ezen eljárása nem eléggé nyílt, nem következetes, és nem méltányos. — Nem nyílt: mert az Akademia palotája egyesek adakozásából épülvén, az egész nemzeté, miért kell, hogy az egyeseknek is nemcsak az ügyhez szólani, de követelni is joguk legyen azt, hogy arra a lehető legméltóbb terv szereztessék meg, mit pedig csak általános pályázás útján érhetni el. Olvastunk is ez értelemben pár helyesen okadalt nyilatkozatot lapjainkban, ámde az akadémiai bizottmány valamint egy felől e nyílt felszólalásokat ignorálta, ugy másrészt mellőzte az érdekelt nagy közönség iránt tartozó tekintetet, melynélfogva ezen újabb visszatetsző határozatát nyilván és nyíltan indokolnia kellett volna. — Mennyire nem következetes, már a körülményből is kirívó, hogy a t. bizottmány azon épületnél, mely az egész nemzet sajátja, a már megállapítva volt, s csakis egyedül helyes versenyzési elvet, dacára a már ki is híresztelt jutalmaknak, egyszerűen elejtette. — De leginkább vét ezen eljárás a méltányosság ellen. Külföldi pályázásoknál ugyanis jól esett néha egyegy magyar versenyző, sőt jutalmazottnak is nevére bukkannunk, míg mi magyarokul a viszonylagosság követelményének ellene, szűk sorompót vonunk édes magunk köré nemcsak, de meg saját művészeink, építészaink elől is elzárjuk az utat, sőt azon választottakkal szemközt, kik a terv elkészítésével megbízattak, őket mintegy lenézzük, kicsinyeljük. Tisztelet Förster lángészének, Ybl tehetségének, Henszlmann archaologiai készültségének, de a föltevés, hogy ők, és csupán ők fognak a lehető legjobb tervet kiteremteni, bántó hazánk és a szomszéd-föld építészre nézve. Miért mi, — néhány bécsi magyar építész és mérnök az Akademia bizottmányának ez ügyben kelt határozatát épen nem tart, hatjuk megmáshatlnak, — s a mondottaknál fogva az általános verseny mellett szavazunk. — Több építész és mérnök nevében: L. V. segédmérnök a tiszamelléki vaspályánál.

(A fentebbi levélhez hasonló felszólalások egymást érik különösen a vidéki lapokban. Reméljük, az akadémiai építési bizottmány tekintetbe fogja venni azokat s az illetők és a közönség megnyugtására el fogja mondani okait, melyek előbbi határozatának megmáshatására bírták. A Pesti Napló mult szerdai számában e tárgyra nézve a következőt olvassuk: „Megnyugtatótúl annyit mondhatunk, hogy a benyújtandó három terv közül nem kell még okvetlenül valamelyiket elfogadni s a tervkészítés pályája még nyitva maradhat. De voltaképp így is nyitva van az s ugy hisszük, ha pályázásra sem bocsátották a palota tervét (a mit leginkább azért nem tettek, mert az első rendű építészek nem szoktak pályázni s így ők lettek volna kirekesztve), azért bárkinek szabadságában van, tervet készíteni s benyújtani — s épen így benyújtott terv is nyerhet elsőséget.“ — Ezt írja a Pesti Napló. Nem tudjuk, mennyire hivatalos vagy félhivatalos-e nyilatkozat, de annyit sejtünk, hogy ezen indoklás és biztatás nem nagy mértékben fog szolgálni „megnyugtatótúl.“

— Bécs, nov. 20. (A „Szózat“-ot kapkodják. Sör, bor, cigány zene.) Tisztelt szerkesztő ur! Azt üzenik a bécsi kávéosok, hogy ha gyakrabban küld egy olyan toldalékféléte a Vasárnapi Ujság mellé, mint milyen a 47-ik szám melléklete, akkor köpenyeiket is Vasárnapi Ujság kelméből varratják! Mert vendégük — habár folytonosan sok van — még sem volt annyi régen, mint most, midőn különféle nemzetek anyanyelvükön olvashatják a sokat emlegetett „Szózat“-ot. Tiz, husz tartalékolvasó, minden perczen készen áll a prédára, hogy elkaphassa a zsákmányt, midőn azt az előbbi olvasó letette.

A kávé ugyan iszonyuan árad, azért mégis megfér hatalmas partjai között, de a sörnek, ugy látszik, csenget a lélekbarang. Nagy dolgok történnének most mindenfelé s az mind a szilárd összetartás kifolyása.

Ki hitte volna, hogy a bécsi német képes lenne az ő kedvencz italától, ugyszólván elete pártjától megválni? S ez most mégis így van itt, mióta a serfőző urak jónak látták a sör árat egy két krajczárral fölemelni, ritka helyen lehet látni sörivókat. De hogy is lehetne, mikor azalatt, míg a fejét magasan hordó szemüveges osztály — talán intelligentia — nagy komolyan azt mondja: „ad acta“ a sörrel! — a gumpoldskirchener Hans Jörgelnek (humor. néplap) nyílt sisaku harcsozai szilárdan lelkesítik egymást, mondogatva „Nur ka Pier net“ (analog: Nur ka Wossa net).

Hiában minden igyekvés, hiában minden önfeláldozás! Nem lehet a publikumot megnyerni; nem segítenek a bajon a falragaszok a hirdetések, melyek szerint itt vagy amott előbbeni áron méretik a sör, — nincs pardon!

S a sörös hordókkal terhelt szekerek, engedve a kérélehetlen visszahatas szüleményeinek, jónak látják, most már, üres zsebekkel ugyan, de komoly gondolatokkal s annál több eczetnek szánt sörrel ellátva, szép csendesen visszaballagni.

Nem csupán csak ez az eredménye van azonban ez árpa-forradalomnak, hogy a collossalis, domboru sörivő szörnyetegek majd ezután lelohadnak s visszakapják eredeti emberi külsejüket, — hanem az is, hogy a magyar borkereskedés ezáltal nem csekély lendületet nyervén, ezáltal is csak Magyarország jó hire terjed.

Enek bizonyítására nem is kell saltandofogdosni a syllogismusokat, az egész magától értetődik. Mert az iváshoz hozzá szokott sógorok azért, hogy sört nem isznak, korántsem hagynak fel ivásbeli tehetőségekkel, hanem isznak bort, iszszák a magyar bort, magyar bor mellett Magyarországról beszélgetnek, s hogy a mulatság teljes legyen, hallgatják, bámulják a magyar zenét.

Itt van (illetőleg itt volt, mert már bucsuelőadásokat tart) Boka Károly Debreczenből, s a mily lelkesedéssel huzza a csárdásokat, ép oly ügyességgel csalja ki hurjaiból a különféle dalműveket és polkákat. Van tapsvihar egész a tulzásig, de van annál több bámulás, mert egy magyar zenetársaság az utánozhatatlannak vélt Strausz műveit ép oly ügyesen tudja eljátszani mint ő maga, — még pedig amaury bátran, elmetehetségére bizakodva — kotta nélkül. — A német tehát gyönyörködve hallgatja a magyar zenét s élvezi a magyar bort! Egyelőre ez is jó. — *Sámsonházi.*

+ (A *fumei községtanács*), mint a „P. N.”-nak írják, f. hó 12-én Scarpa lovag ur indítványára elhatározta, hogy adrest terjeszzen föl b. Szoksevic horvátországi bánhoz, hogy ez a város nevében köszönje meg Császár Ő Felségének az okt. 20-diki diplomát; méltóztassék egyszersmind a bán ő excellentiája e város abbeli általános ohajtásának tolmácsa lenni, hogy állittassék vissza ezen város autonómiaja, ugy a mint az 1848. előtt volt. Ezen egyetértőleg elfogadott indítványok után a községtanács elhatározta: intéztessék üdvözlés b. Vay Miklóshoz, mint Magyarország kancellárjához, s ajánltassék a város az ő magas kegyébe.

— *Nagybányáról*, nov. 16-án írják: A helybeli reformata fi- és leányiskola felépült; és középületnél az ember örömeiben nem várhatja a végső vakolást, hogy üdvözölje e szent falakat, éltesse azon lelkesedést és vállalkozási szellemet, melyeknek e díszes épület lételét köszönheti. — Nevezetes korszak és jellemző alkotó erők összehatása alatt igen rövid időközben épült ez iskola, midőn a szokottnál terhesebb körülmények, mint malomkő neheztek ez eszmére, melynek mint buzaszemnek a nagy nyomás alól kellett kicsirázni; de Istennek hála! kihajtott, s immár megtermé díszes gyümölcsét. Meg — mert igen helyes tapintattal egyszersmind oly korszakban fogtak e derék műhöz, melynek termékeny lelkesedése a magyar történetben örökké emlékezetes lesz. E korszak méltán nevezhető a lelkesedés és áldozatok korszakának. A nemzet, mint nagy vihartól csodálatosan megmentett áloe, legszebb virágzással lepte meg Európát. Ez időszakba esik a magyar Akademiára, Kazinczy és Széchenyi, meg a legtöbb iskolákra tett számos alapítvány. — És nem valamely kormány, nem is kegyur adományából épült fel ez iskola, hanem magánhivék s polgárok adakozásából. — Ennek nyomatékosságát nem szabad félreismerni. Amerikának legjelesebb közhasznú intézetei egyes polgárok adakozásából épültek. — A nép elszánt akaratát és erejét a legjobb s legbiztosabb fundamentoma minden középületnek. — Jól tevők protestáns atyánkfiai, hogy ekkora nagy és díszes csarnokot emeltek a tanulók számára. Hiszen nem is egy életkorra épült az, nem is egy rövid századra: és adja Isten, hogy a jövő században kicsinyelje a magyar műveltség azt, és az utcának felére beépítsen. — És befogja építeni jóval tágasra, ha unokáink nyílt könyvben felírva találndják, hogy kik valának elődeik? mikor s mily nehéz körülmények közt építének? ki mit adott, mennyit csinált s mikép buzgólkodott körülötte? — Mi más felekezettük, de ügyfelek a haza felvirágzásában, a vallás, tudomány és műveltség ezen előcsarnokának bevezetéséhez Isten áldását kívánjuk! — De valóban az ő szent kegyelme meg is adta, mit áldásnak mondhatunk; mert oly jeles lelkészszel áldotta meg reform. atyánkfiait, és oly derék éneklész és leánytanítójuk van egy személyben, hogy ezek kedvéért a legelhagyottabb pusztát érdemes volna benépesíteni, templomot és iskolát építeni, annál inkább egy városban, melynek magyar jellegét legnagyobb részben a reformatió tartotta fenn. — Teljes elismerést érdemel az egyházigazgatás; s annak lelkes tagjai vegyék fáradozásuk jutalmául azon legszebb eredményt, miszerint ez iskolából kikerült ivadéka a hazának rendületlen híve maradjon. — *Papp Zsigmond.*

b. — (Bécs is lassankint magyarosodik), írja a Gy. K. levelezője; magyar bort isznak, cigányzenét hallgatnak, sőt a magyar ruhát is kezdik viselni, különösen a budát. Egy bécsi kávé egy bécsi lapban már magyarul kezd hirdetni kávéházát. E kávé neve: *Christman Ferencz*, kávémérése található Laimgrube, Mária-hilfi főuton 171. sz. a. s czime „Bürger kávéháza casa-piccola felett.“ Megérdemli, hogy a Bécsbe utazók meglátogassák.

b. — (A nők mint kereskedő-segédék.) Till József szegedi vegyes kereskedésében segédkül néket is szándékozik alkalmazni. Eleinte föltetsző lesz, de majd megszokjuk a nősegédek a vegyes kereskedésben is ép úgy, mint megszoktuk már a dohány, lutris stb. boltokban.

0. (A Kassán német nyelven megjelenő) „Kaschau-Eperieser Kund-schaftsblatt“ legközelebbi számainak egyikében, tárczacikkül egy magyar beszélyt kezdett meg, — magyar nyelven. Kezdetnek így is jó.

b. — (A pozsonyi kaszinó-egyletben aláírási íveket kövönnek) a sz-bence-rendiek visszahívása végett, hogy törvénybiztosította állásukat a jogakademiában mielőbb elfoglalva, a doktor urakat felváltásák. — A részvét az aláírásoknál általános.

b. — (Korszerű határozat.) A „Debreczeni Közlönyben“ olvassuk, miszerint nov. 6-án a sárréti aesp. ker. rom. kath. lelkészei Huzly Károly prépost és helybeli plebános ur vendégzerető udvarában egyházi tanácskoz-mányt tartának, a melyen a többi közt elhatározták: hogy ezentul minden hivatalos iratukat magyar nyelven szerkesztik.

+ (Bonyhádi), volt cs. k. megyefőnök a „M. S.“ szerint 3 fegyveres csendő fedezete alatt hagyta el végkép székhelyét, Kecskemét városát. Kötünik innen, hogy minő kedves embere volt ő a kecskemétieknek.

+ (Fáklyásmenet.) Zágrábban Bogovics Mirko szláv költőt névnapja előtti este f. hó 4-én fáklyásmenettel tisztelték meg, mely alkalommal békes jellemű demonstrációk történtek a magyar és horvát nemzet testvérisülése mellett.

© (Öngyilkosság) N.-Kanizsán M—i pénzügyi tisztviselőt néhány forintnyi hiány miatt kitétték hivatalából, mi által igen meghatva, egy alkalommal kiment a vasúthoz s a pályaudvar közelében, midőn a vonat közeledett, nyakát a sinre tette s a rárohanó kerek fejét elvágta törzsökétől. Tetemeit polgárok temették el.

b. — (A művészek száma Párisban) mi nagy lehet, azt onnét is következtetheti, hogy csupán művészfestő 1162, iparosfestő 762, és szobrász 400 tartózkodik ott.

b. — (Nyilvános köszönet.) A Melanchton egylet tollvivője Stier G., a „Prot. Egyh. és I. Lapok“-ban nyilvános köszönetet mond azon 1575 ft. 82 krnyi összegért, melyet a magyarországi protestánsok a Melanchton emlékre adakoztak.

## Levelezés.

Szalonta (Bihar), nov. 15. (Czáfolat s igazolás) A Vasárnapi Ujság 44-ik számában egy czikk jelent meg Szalontáról név nélkül, mely egyenesen oda van irányozva, hogy seplőtlen becsületet beszennyezze; azt hirtetvén ki ország-világszerte, hogy én, 42 ujforintos arany érdemkeresztet kaptam s azt, a feltűzetéskor, zokogásba kitört könyvek közt fogadtam el.

E sokszerűen becstelentő rágalmat, szó nélkül hagynom nem lehet. Igenis! én kaptam arany érdemkeresztet, de nem 42 ujforintért, sem mintha kértem volna, hanem a Budapesti hirlap szerint: *buzgó és közhasznú szolgálataim elismerésül, és ingyen.*

Minők voltak azon szolgálatok? azt igen jól tudja Szalonta és vidéke; és egyrészen a Politikai Ujdonságok 1859-ki 44-ik számában „Nagy-Szalonta város emelkedése“ czim alatt, szerkesztő ur is közzétette már.

Az idéztem cikkben világosan meg van írva: mikép állott Szalonta város bel- és külügye 1854-ben november 1-ső napján, midőn én, nem önkint, hanem a városi értelmiség erőltetésére, főjegyzőből főbíróvá lettem.

El van ott mondva: hogy az 1853-ki évi november 1-sőjéről 1854-ik évi november 1-sőjéig 26,000 pengőforint áru lábasjóság lopatott el tisztán csak a szalontai belső határról.

El van mondva: hogy csaknem minden héten történt 3—4 ház feltörés.

El van mondva: hogy a város 11,000 s néhány száz pengő forinttal volt adós, hogy a lakosság, 60 kr adó után 40 kr közöltséget fizetett, hogy a jóságártó gazda legalább 12 napot forspontozott évenként, és hogy a városnak csak 3500 pft. biztos jövedelme volt stb.

De az is el volt mondva: hogy az adósság egészen ki van már fizetve, a lakosság a közöltség és előfogatóság súlyos terhe alól fel van mentve, mert a 3500 forintól 14000 forintig emelkedett városi közjövdelemből fizetetik ki az előfogatási vállalkozó részére évenként szükségelt 2849 forint 1 kr. is.

El van mondva végre: hogy a tolvajlás által okozott kár, 4 rövid év alatt 26000 pftól annyira lezállott, hogy mint ezt most már határozottan állíthatom, 1859-ben 250, az 1859-ki augusztus 29-ről mai napig pedig, tehát 14½ hónap alatt csak 128 osztrák forint kár történt nem pusztán a szalontai határon, hanem ott, és az ide csatolt e. gyaraki és cserepesi népes pusztákon együtt. Sőt ha a tulajdonos gazdákat tekintem, 1860-ban egy kr. kár sem történt sem kinn a határon sem a városban, mert a városban történt károkat a felelős éjeli örök, a határon történt 128 frt kárt pedig a felelős lovas csőszök a károsultaknak utolsó krig kifizették. Ugyanis:

Folyó évi martius 1-ső napja óta, 15 felelős lovas csősz örököl a szalontai, e. gyaraki és cserepesi határokon, még pedig 98 ajánlkozó közül a lakosság által választott mind olyan ember, kik elegendő erkölcsi és vagyoni biztosítékot nyújtanak. Ezek, a vetésben, termények, takarmányok, tanyák tanyakerítések, kutak, hidak és a lakosok lábasjóságaiban tolvajlás által okozott minden kárt megtéríteni *in solidum* kötelezvék, épen úgy, mint megtérítenek 3 év óta a felelős éjeli örök minden olyan kárt, mely benn a városban tolvajlás által éjjel történik. A felelős lovas csőszök fizetése minden 1600 □ üles holdon termelt buza, zab és árpából 10—10 itcze, tengeriből ½ véka csőves tengeri, és minden baglya szénától 10—10 kr, a terményeken és baglyapénzen egyenlően osztoznak és ezen kívül minden csősznek 80—80 ft készpénz fizetése is. Az e célra szükséges összeg úgy vettetik ki, hogy

Minden jóságártó gazda, bevallja önként a maga lábasjóságait azok leírásával bélyegével és jóhiszemű értékével együtt. Az ilyen, minden egyes lakost illetőleg külön birtokivbe vezetett bevallások egyenként összeadtnak, egy lajstromba átiratnak, itt az összegek summáztatnak és az ekint mutatózó főösszeg után vettetik ki a 15 csősz részére szükségelt 1200 forint. A jelen mint kezdő évben, hol bujtogatók sem hiányoztak, csak 68,961 forint erejéig történt meg a biztosítás-100 frt érték után 1 ft 75 kr fizet minden gazda, és ha meglopják, megkapja elveszett jóságának azon egész árát, melyet beiratáskor önmaga határozott meg.

A felelős éjeli örök fizetése, 1860-ban is 3 osztály szerint vettetik ki. Az 1-ső osztály fizetett egész évre 1 ft 50 kr, a 2-ik 1 forintot, a 3-ik 50 kr, és a történt károk, mind kifizetvék.

Ez azon biztosítási rendszer rövid kivonatban, melynek a hirlapok útján is közzétételét, a Polit. Ujdonságok egyik közelebbi számában Girókuti ur megígérte.

A főntebbiekből megtetszik: hogy Szalontán, hol 185¾-ben csak lábas jóságot 26,000 pft. árut loptak el; — és csaknem minden héten felver-

tek 3—4 házat: 1860-ban úgy áll a vagyonsbiztonság, a mint kevés helyt a hazában.

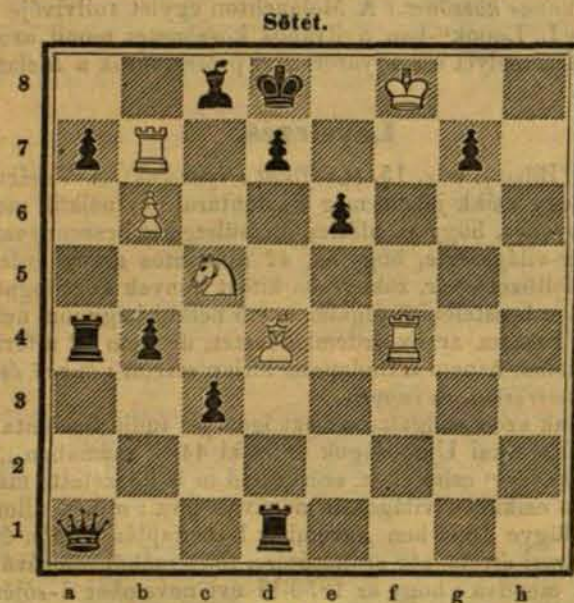
Ilyen munkálataim elismerésül nyertem én az arany érdemkeresztet, ingyen és anélkül, hogy ilyesmire gondoltam is volna valaha, és elfogadni s megköszönni kötelességem vala. De hogy midőn ezt tettem, sem nem sokogtam, sem nem sirtam, azt névtelen rágalommal ellenében nevem aláírásával erősítem.

Tíz és fél év óta szolgálom Szalontát. Ezen 10½ év alatt ajándékot vagy jutalmat nem fogadtam én el soha, sem szalontai, sem idegen embertől. Midőn a tolvajság virágzott még, éjjeleket töltöttem el azok üldözésében; tolvajtól tolvajhoz, tanyáról tanyára jártam személyesen a pusztákban; míg más aludt én virrasztottam. Egy személyben bírói, jegyző, persecutor, minden voltam! Igaz-e vagy nem? feleljen reá a szalontai lakosság és a megyei közvélemény.

Mezey Ferencz.

## SAKKJÁTÉK.

48. sz. feladvány. — Weisz A. J. tanártól (Budán).



Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

A 43. számú feladvány megfejtése.

(Cselkó Györgytől)

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1) V d 8 — f 8	V h 6 — f 8:	1) . . . . .	F h 8 — f 6
2) g 2 — g 3	e 2 — e 1 H	2) B d 3 — d 4 ††	Ke 4 — d 4:
3) B d 3 — d 6: †	He 1 — d 3 †	3) Vf 8 — d 6: †	K d 4 — c 4
4) F b 1 — d 3: †		4) F b 1 — d 3 †	

Helyesen fejtették meg. Veszprém: Fülöp József. — Lesson: b. Meszén István. — Héreháza: Kun Sándor. — Nagyrádon: Romby Béla. — Bodrog-Keresztúr: Skvör Antal. — Parabutyán: Rothfeld József. — B.-Ujváros: Kovács Lajos. — Debreczen: Sperber F. — Kis-Kürtő: Cs.-y K. — Török-Szent-Miklós: Frankl A. — Csongrád: Keller Lajos.

Rövid értesítések. Nagyrádon: R. B. Köszönettel vettük s használandjuk. — Emilnek: Mikor fogunk ismét együtt javitgatni? Magán válaszunkat hová címezzük? Addig is küldjük üdvözlésünket. — M.-Sziget: Wallerstein B. Ön a 42. sz. f. megfejtését helyesen, de igen későn küldte be.

## Színházi napló.

Péntek, nov. 16. „A csárna.“ Dráma 5 felv. Irta Scribe; ford. Huszár Imre. Ez érdekes műben legjobb színészeink játsztak, úgy hogy a mai előadás egyike volt a legjobbaknak. Egressy, Péter czárt mesterileg szokta személyesíteni, s ezáltal különösen jeles volt. Jókainé a czimszerepben semmi kívánni valót sem hagyott hátra. Munkácsy F.-né mint Olga szintén kitűnő volt. Lendvai, Szerdahelyi és Tóth Józsefről is csak jót mondhatunk.

Szombat, nov. 17. Először: „Dinorah, vagy: a ploermeli bucsu.“ Vig opera 3 felv. Zenéjét szerző Meyerbeer. Már ezelőtt egy évvel, midőn Meyerbeer e legújabb műve Párisban először színre került, ismertették a lapok ez operát; róla a legnagyobb elragadtatással nyilatkozott az összes francia lapirodalom. Nem csoda tehát, ha a fővárosi közönség feszült kíváncsisággal várta a napot, midőn a sok magasztalás valódiságáról saját tapasztalata után meggyőződhetik. A nagy mester ez új zeneműve régiebb operái mellett becsülettel megállhat, csak azt az egyet ohajtottuk volna itt, hogy az opera szövege kevésbé együgyű lenne. Különben a zene ábrándos hatással bír. Az előadás sikerült. Hollósy L.-nének Dinorah szerepében ismét új alkalom nyílt magát kitüntetni. Fűredi is szépen énekelt, de vége felé mintha kissé elrekedt volna. Ellingernek arc- és tagjátéka nem egészen kielégítő; de jól énekelt. Az ének- és zenekar is dicséretet érdemel. A kiállítás fényesnek mondható, miben szintén gyönyörködhetni. A fölemelt helyárak dacára roppant tolongás volt, sokan kénytelenek voltak visszatérni.

Vasárnap, nov. 18. „A zsidó.“ Eredeti színmű 3 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, nov. 19. Másodszor: „Dinorah, vagy: a ploermeli bucsu.“ Vig opera 3 felv. Meyerbeerrel. Ismét fölemelt árak; ismét tömört színház. Az

előadásban ezuttal már haladást vettünk észre. Csak a holdvilágítás nem akart sikerülni.

Kedd, nov. 20. „A régi pénzek, vagy: az erdélyiek Magyarországon.“ Eredeti vigjáték 4 felv. Irta Fáy András.

Szerda, nov. 21. Először: „Eljegyzés lámpafényél.“ Operette 1 felv. Zenéjét szerző Offenbach. Ezt követte: „A jós.“ Ballet 1 felv. Az egyfelv. nános kis operette igen kellemesen lepte meg a közönséget, mely az előadást eleitől végig zajos elismeréssel fogadta. Különösen ki kell emelnünk Szerdahelyit, ki hanghiánya dacára is meglepő igyekezet és szorgalomról tett tanúságot. Ha így halad, még énekét is szívesen fogjuk hallani, a min eddig mindig kétkedtünk, de a mit e sokoldalú jeles művésznőnknek szívesen ohajtunk. Mellette énekesnőink fiatalabb nemzedékének három tagja: Huber Ida, Markovics Ilka és Bognár Vilma elragadó jó kedvvel és szabatsósággal éneklék kicsiny, de hálás szerepeiket. Különösen ki kell emelnünk Markovics Ilkát, ki ezuttal alig sejtett tehetséget fejtett ki s oly tüzzel pattant menyecske volt, hogy az egész közönségben, egy egészen új szerepszak iránt a legszebb reményeket keltette. Színházunk új nemzedéke biztató kilátásokat nyújt — azért bátran előre!

Csütörtök, nov. 22. „Dinorah, vagy: a ploermeli bucsu.“ Vig opera 3 felv. Meyerbeerrel.

## Szerkesztői mondanivaló.

5377. T-vy Péter. A „Szózat“-ból még néhány feles számú példány kapható kiadóhivatalunkban. Örvendünk, hogy az önkénel s másutt is oly szíves fogadtatásra talált, különösen más ajku hazánkiai részéről. Kilátásunk van, hogy a Szózatnak még több más nyelvű fordításait (olaszt, angolt) is megkaphatjuk.

5378. Deés. P. Két példány f. hó 22-én indult önhöz. Sat cito, si sat bene.

5379. Szolnok. H. Miért a türelmetlenség és keserűség? Elhiheti ön, hogy a czikk közlését részünkről nagyon ohajtjuk, de a rajzolónak, metszőnek szépen sort kell tartani. A feltételt szívesen teljesítjük.

5380. Csoograd. K. S. K. A név kiírása szükséges volna.

5381. Sz. Mihály. K. T. A czikket már régebben kaptuk s mindjárt akkor kijelentettük, hogy nem nagy hajlamunk van, ily specialis orvosszereket s eljárást ajánlani, a mi avatlan kézben mind veszélyessé válhatik. Megbocsát ön, de orvosi lapba valónak tartjuk az ily közleményt.

5382. Hogy is volt csak! Az az utolsó sor! — Nem volna más otthon a fiókban? Sajnálva kérdezzük, de nem lehet máskép.

5383. Berencze P. Még mindig nem értjük a dolgot, a sok szótól nem látjuk a gondolatot. P. o. mit jelentenek a levél következő végsorai: „És így, tehát ez ige kenyérből ily formán jó ízű falatoztunk volna; hanem hát ezerszerezer bocsánat zamatnélküliségünk miatt s ellenében a jó adagu táblabírói szellemétől!“ Uram, ez már több mint „tulipán“. Mi pedig hiában vagyunk tele jó akarattal, ön ohajtását teljesíteni!

5384. Beled. A „svajeci képeket“ tárgyhalmaz miatt még mindig nem közhettük. Ohajtása szerint járandunk el. Az ajánlott arcképeket birjuk.

5385. A halhatatlanok. Megkaptuk. Tájékozással csupán annyit, hogy lapunk ezen egy zártszékére tömördeken vannak abonnoozva. A mit s a mik or lehet, szívesen.

## HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-		Izraelit. naptár	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
November — December			Nov. (ó)	6. p.	6. p.	Kislad	6. p.	6. p.
25 Vasár.	G 26 Katalin	G 25 Kat	13 B 25 Ar.	7 18	4 16	11	2 10	4 11
26 Hétfő	Konr. Zoroar.	Vác r.	14 Fülöp a.	7 20	4 15	12	2 35	5 18
27 Kedd	Virgil püsp.	Virgil	15 N.k.e. bójt	7 22	4 14	13 Benes	3 17	6 27
28 Szerda	Sosthenes	Günther	16 Máté ap.	7 22	4 14	14	3 50	7 32
29 Csütört	Saturin v.	Illumin.	17 Gergely p.	7 23	4 13	15 Beer	4 42	8 35
30 Péntek	András ap.	Endre	18 Plató	7 24	4 13	16	5 45	9 27
1 Szomb.	Eligius. Kand	Natalia	19 Abadiás	7 25	4 12	17 Sab.	6 54	10 10

Holdnegyed: ☾ Holdtölte 28-án 10 óra 53 percczel déli 12 óra után.

## TARTALOM.

Árpád honfoglaló csatái (képpel). J. M. után. — Kakasszó. Léay József. — A vajda leánya (folyt.). P. Szathmáry Károly. — Deés (Erdélyben, képpel). Pataki Ferencz. — Albert Eduard, Walesi herceg (arckép). — A csodaorvosok és delejezők (folyt.). — Bön-gészet az élet és tudomány mezéjén. — Tárhoz: Kakas Márton levelei 131. — Adatok Petőfi balálához. — A magyar Akademia palotája. Naptáirodalom 1861-re. Irodalom és művészet. Egyház és iskola. Közintézetek és egyletek. Közlekedés. Mi újság? Levelezés. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Melléklet: „Magyar Sajtó“ politikai napilap mintalapja 1860—1861. évre.

Felelős szerkesztő Pákh Ablert: (lak. magyar-utca 1. sz.)